

RIIGIKOGU

IV koosseis.

II istungjärgk. 20. koosolek. 17. detsembril 1929.

Sisu:

1. Päevakorra täiendamine.
2. Läbirääkimised Eesti sotsialistliku tööliste partei Riigikogu rühma erakorralise teadaande puhul maavalitsuste teedekapitalide maksu kohta.
3. 1928/29. a. väljaantud seemnevilja- ja põllumajandusliikude toetuslaenude viljaga tasumise seadus — I lugemisel.
4. Genfis 3. novembril 1923. a. sõlmitud tollivormaliteetide lihtsustamise rahvusvahelise konventsiooniga ja protokolliga ühinemise kinnitamise seadus — III lugemisel.
5. Valgete orjadega kauplemise vastu võitlemise rahvusvaheliste kokkulepetega ühinemise ja naiste ning lastega kauplemise vastu võitlemise rahvusvahelise konventsiooni kinnitamise seadus — III lugemisel.
6. Järgmise koosoleku määramine ja koosoleku lõpetamine.

Koosoleku avab Esimees **K. Einbund** kell 17.18 min.

Sekretäri kohal sekretäri esimene abi **A. Tõllassepp**.

1. Päevakorra täiendamine.

Teedeminister A. Jürman'i ettepanekul täiendatakse päevakorda I. punktiga — läbirääkimised Eesti sotsialistliku tööliste partei Riigikogu rühma erakorralise teadaande puhul maavalitsuste teedekapitalide maksu kohta.

2. Läbirääkimised Eesti sotsialistliku tööliste partei Riigikogu rühma erakorralise teadaande puhul maavalitsuste teedekapitalide maksu kohta.

Teedeminister A. Jürman: Väga lugupeetud Riigikogu liikmed! Kui eelmisel Riigikogu koosolekul ette kanti erakorraline teadaanne, millest selgus, et teedekapitali heaks võetavad maksud kinnisvaradelt osutunud liiga suureks, mis koormav ja raske maksumaksjatele, siis pean tähendama, et see sisuliselt õige on. Pärast seda, kui Maanteede seadust asuti teostama, selgus, et Maanteede seaduses oli ette nähtud maksuvõtmise kõigilt kinnisvaradelt teedekapitali heaks, ühtlastel alustel või

ühesugustes normides põllumajandusliikudelt üksustelt kui ka muudelt teistelt kinnisvaradelt. Kui seaduses maksumäärade väljatöötamise õigus anti maavolikogudele Teedeministri kinnitamisel, ja kui maavolikogud välja töötasid maksumäärad, siis läksid nad välja seisukohast, et nende maksunormidega võimalik oleks maanteid korda seada, ja võtsid aluseks, kuipalju läheb maksma üks teedeüksus selles maakonnas. Ühe kilomeetri maantee korrahoiu hind kõigub 20—30.000 sendi vahel. Selle põhjal määrati, kuipalju tuleb teedekohustus maksma ühe maksuüksuse kohta. Nüüd vaadati, et see norm oleks säärane, et sellega võiks, kes tahab naturaalkohustusest vabaneda, selle naturaalkohustuse katta. Selgus: kui need maksunormid, mis põllumeestele sunduslikud ei ole, mis tulevad tasuda ainult sel korral, kui põllumees lahti ütleb naturaalkohustusest, kui need normid üle kanda muudele kinnisvaradele, maalasuvatele majadele ja mõnele tööstuseettevõttele, et need neile väga suured on. Kui võtame Lõuna-Eesti maakonnad, kus maksu aluseks puhtakasurublad, seal tuleb välja, kui talul on teatud arv puhtakasurublad, siis majadel, mis ei ole põllumajanduslikudeks otstarveteks, on ka puhtakasurublad, kuid sisuliselt teised. (V a h e l h ü ü e p a h e m a l t p o o l t : Õ i g e !) Maanteede seadus siin aga vahet ei ole teinud, vaid maksustab ühesuguselt. (J. T õ n i s s o n, r h v : A g a T e e d e m i n i s t r i l o n v ö i m a l i k M a j a n d u s e m i n i s t r i g a k o k k u l e p p i d a .) Ainult normid ära määrata. Aga need normid, mis parajad põllumehele kui talunikule, need tulevad liiga kõrged maalasuvatele majadele, popsimajadele. Kui nüüd võtame need normid aga niisugused, mis parajad majadele ja tööstuseettevõtetele, siis tulevad need niivõrt väiksed talude kohta, et viimased üldse mingit maksu ei maksaks. Tuleb välja, et hindamise alused ei ole ühesugused. Selles on viga. Ja seda kahjuks Maanteede seaduse väljatöötamise juures — ja öeldakse, et see paragrahv on välja töötatud maksude peavalitsuses, kes seda peaks teadma, — ei olnud arvesse võetud. Hindamiste üksused on puhtakasurublad, aga sisuliselt puhtakasurubla talukohas on teine kui puhtakasurubla väikeste majade kohta. Ja siin ei saa Teedeminister oma korraldusel midagi teha, tuleb seadust muuta. Enne ei olnud see teada, ja alles siis, kui uute normide järgi hakati maksu nõudma, selgus

umbes septembri- või oktoobrikuul, et seisukord on selles mõttes väljapääsematu, maks majadelt tuleb liiga kõrge. Kui see selgeks sai, siis pidasin läbirääkimisi ühe ja teise maavalitsuse esindajaga, kuidas siin väljapääsu leida, arutasin juristidega, kes ütlesid, et seadus ei lase teisiti tõlgitseda, määrustega muuta ei saa, mispärast tuleb seadus sisuliselt muuta. Tegin korralduse oktoobrikuu algul, et asutaks Maanteede seaduse muutmise seaduse eelnõu väljatöötamisele. Ühtlasi nähes, et seisukord muutub üksikute majade omanikkudel raskeks, saatis Teedeministeerium ringkirja kõigile maavalitsustele. See ringkiri on saadetud 26. oktoobril nr. 1334 all. Loen selle siin ette: „Et nagu ettetoodud andmed näitavad, saavad praegu kinnisvarad Teedeministri poolt kinnitatud maksustamise kavade järele üleliia kõrgelt koormatud maksuga teedekapitali heaks, mis nendele ruineerivalt võib mõjuda, mille tõttu käesoleva 1929./30. aasta kinnitatud ja kinnitamisel olevad maksustamise kavad revideerimisele võtta maavalitsuste tähelepanu sellele juhtides, et viimased kavad uuesti kaalumisele võtaksid ja soovikorral algataksid Maanteede seaduse kohaselt uute ettepanekute esitamist tänavuaastaste maksustamise normide vähendamiseks.

Ühtlasi on komisjon arvamisel, et muude varanduste all tuleb mõista kinnisvarasid, mis maksustamisele on määratud kinnisvarade maksustamise seaduse alusel ja et tarvilik oleks maavalitsuste tähelepanu juhtida selle peale, et nemad maksude ärajaotamisel ja vähendamisel peaks võimaluse korral silmas kinnisvarade tegelikku seisukorda kooskõlas ka eriti Kinnisvara maksu seaduse §§ 20—25.“

Need maksumäärad on suurelt osalt määratud mõnikümne aastat tagasi. Vahepeal on mõni maja juba täiesti lagunenu ja mõni tööstus seismas. Maavalitsustel olid aga need määrad ees ja nad määrasid maksu ka mitte-töötavatele ettevõtetele.

Teedeministeeriumi ringkirjas on tähelepanu juhitud ka sellele, et küsimust tuleks ka sisuliselt käsitada, ja kui säärased väärnähtused ilmsiks tulevad, et siis need kaalumisele võetaks. (O. G u s t a v s o n'i, stp vahelhüüe.) See on 1929./30. a. eelarve kohta.

Nii et siis, kui see ringkiri saadeti, arvasin, et maavalitsused peaksid selle ka arvestama.

Tartu maavalitsus pani ette, võtta üks kolmandik sellest määratud maksust, jättes ära kaks kolmandikku. Teised maavalitsused siamaani ettepanekuid ei ole teinud.

Ühtlasi on Teedeministeeriumis vastava paragrahvi muutmise seaduse eelnõu pea valmis, peetakse veel lõpläbirääkimisi maksude pea-

valitsusega, kuidas seda lõplikult lahendada. Lähemal ajal esitame Maanteede seaduse muutmise seaduse eelnõu Riigikogule.

Seega loen, et ülestõstetud küsimus on lahendatud, ja et need soovid, mis erakorralises teadaandes ette toodi, on juba oktoobrikuul arvesse võetud ja ringkirjaga maavalitsustele teatatud.

O. G u s t a v s o n (stp): Kui meie rühm käesoleva küsimuse täna hommikul oma erakorralises teadaandes üles tõstis, siis seepärast, et häda ja ärevus kohtadel väga suur. Härra Teedeminister seletas, et Teedeministeerium on vastavad korraldused teinud juba oktoobri lõpul. Pärnumaal on aga maksukäsud kätte saadetud 9. detsembril. Järelikult on need maksukäsud kirjutatud pärast seda, kui Teedeministri seletuse järgi maavalitsustele vastav korraldus tehtud. Seepärast peaks Teedeministeerium tegema uue täiendava korralduse, et teedekapitali maksude sissenõudmine seisma pandaks. Võimalik see igatahes on.

Võidakse öelda, et see teeks raskusi maavalitsuste eelarvete täitmisel. Lugu on aga nii, et kui teedekapitali maks määrati, olid kõik teed alles naturaalkohustuse alusel teha. Vahepeal on tehtud otsus, et I klassi teed võetakse riigi teha. Loomulik, et selle tagajärjel teatud osa maavalitsuste eelarvest peab vabanema. Nii et maavalitsustele raskusi ei tohiks tekkida, kui maavalitsuste teedekapitali maksu sissenõudmine lükatakse edasi niikauaks, kuni küsimus leiab lahenduse Maanteede seaduse muutmise teel.

Ma tahaksin veel öiendada üht oma hommikul tehtud ebaõiget oletust. Ma tähendasin hommikul, nagu oleks Maanteede seaduse § 30 selle praegusel kujul võetud seadusse Riigikogus. Lugu ei ole nii. Omavalitsuse komisjon lükkas küll tagasi valitsuse ettepaneku § 30. Tähendatud paragrahv käsitas aga ainult isikumaksu, mida valitsus kavatses võtta neilt kodanikkudelt, kes ei kanna teetegemise naturaalkohustust ega maksa muid makse teedekapitali heaks. See oleks siis õieti olnud kolmas maks, mida taheti võtta teede tegemise ja korrashoiu kulude katteks. Selle paragrahvi kustutas komisjon. § 30 selle praegusel kujul on komisjonis vastu võetud muutmata, nii nagu selle on esitanud Vabariigi Valitsus, ainult selle vahega, et Vabariigi Valitsuse eelnõus oli see § 29, üks uus paragrahv tuli eelpool vahele, ja seega muutus see endine § 29 § 30-daks.

Nii siis oli juba valitsuse eelnõus see viga, millele Teedeministergi tähendas oma vastuses — on aetud segi erisugused maksualused, ja nii õnnetult segi, et põllumajanduslikult mittekasutatavate kinnisvarade maks maan-

teedekapitali heaks on 7 korda kõrgem põllumajanduslikult kasutatavatelt kinnisvaradelt võetavast teedemaksust.

Maavalitsused on Maanteede seadusega asetatud raske dilemmi ette. Kui määrata puhtakasurublalt madal maks, siis tekib paratamata defitsiit, sest selle rahaga ei saada teatud osa teed tegelikult teha, vaid tuleb juurde maksta. Määratakse aga maks ühelt maksuüksuselt vastavalt tegelikkudele teede korrashoiukuludele, siis satuvad põllumajanduslikult mittekasutatavate kinnisvarade valdajad võimatusse seisukorda, nende maks läheb määratu suureks. Viga seisab, nagu juba tähendatud, selles, et maanteedekapitali maksu alusteks on Maanteede seaduses võetud erisugused maksuüksused, neilt igahelalt aga määratud ühesuurne teedemaks. Kui Maanteede seadust parandatakse, siis tuleb kõigepealt see suur kardinaalviga seadusest kõrvaldada. Teistviisi tekkinud seisukorrast üle ei saa.

Maavalitsusi ei saa antud korral seepärast suuremat süüdistada. Nad on pandud seisukorda, kus neil palju muud teha ei jää, kui Maanteede seaduses ettenähtud alustel ja normide kohaselt arvutada, olemasolevate teedeüksuste summa jagamisega maksuüksuste üldarvule, ühele maksuüksusele langev teeüksus ja maanteede korrashoiu tegelikkude kulude kohaselt välja arvata selle teeüksuse korrashoiu kulunorm ning see siis korrutada iga kinnisvara puhtakasurublade arvuga — ja igale kinnisvarale langev maksusumma teedekapitali kasuks ongi käes.

Maksusummad põllumajanduslikult kasutamata kinnisvaradelt kukuvad aga seejuures paratamata välja nii kohutavalt suurtena, et ei ole mingit lootust nende summade kättesaamiseks politsei abita ja oksjonitegemiseta. Seisukord kohtadel on otse pöörane.

Mul on praegu käes märgukiri Nuiast, millele alla kirjutanud 89 kodanikku. Sellest märgukirjast selgub, kuisuur on meelekibedus ja ärevus kohtadel. Märgukirjas öeldakse:

„Neil päevil saime meie allakirjutatud kodanikud Pärnu Maavalitsuse teede osakonna teedekapitali maksulehed kätte, millede järele meilt nimetatud maksu nõutakse meie elamute iga hinnatud puhtakasu rubla pealt Kr. 0,75 ja seega iga maja kohta Kr. 15. — kuni 150.“

Tähendab, on elamuid, millistelt teedekapitali maks tõuseb 150 kroonini!

„Selle maksu nimetus ja suurus ajab meid kehvikuud otse ahastama. Oleme harjunud kolmel valitsemise ajajärgul, s. o. Vene, Saksa ja E. V. valitsemise ajal igasuguste maksudega, aga käesolev teedekapitali maks kohutab meid oma suuruse poolest otse ära. Kõik meie allakirjutajad moodustame endist ühe kehvema

kodanikkude kihi, kellel ei ole muud varandust kui see vilets elamu, millest meie enamasti lasterikkad perekonnad ainult peavarju saame. Oma raske töö ja vaevaga ööd kui päevad kokku kiskudes ja sealjuures alatoitluse all kannatades oleme soetanud omale elamu $\frac{1}{2}$ — 1 vaka-maalistel kruntidel — ühed maanteede äärel, teised ostutalude ääremail ja kolmandad Nuias alevikus riigi maal. Mitte ükski seadus ega eri määrus ei ole meid toetanud elamute soetamisel nii rahalise laenuga kui ka metsa materjali andmisega. 90% meist ei ole üldiselt tuntud veoliikumisvahendit — hobust, samuti ka mingisugust teist mehaanilist liikumisvahendit, milledega võiksime maanteid eriliselt kasutada ehk rikkuda. Oleme elukitse poolest juhuslikud päevatöölised, põllutöölised ja käsitöölised, kellede osa maanteede kasutamises on ikkagi jala ratsutamine pahemal ja paremal tee serval. Meie igapäevane elu käib „peost suhu“ ilma tagavara sentideta, mispärast ka teedekapitali maks täiesti üle jõu käib; meie ei suuda seda mitte tasuda ja see viib meie suure vaevaga kogutud varanduse natukesed — elamud oksjonile.“

Nõnda nagu kirjutavad Nuias kodanikud, nii on õigustatud kirjutama kõik teised kodanikud kohtadelt. Rkl. Tupits ja teised põllumehed võivad selle üle naerda, ma arvan aga, et küsimus siiski sedavõrt kurb on, et selle üle nalja teha ei tohiks. (K. T o n k m a n, põl: Kuulge, ega meie ei naera kirja üle, vaid selle üle, et Nuias elanikud oskavad niisama hästi kirjutada, nagu härra Gustavson.) Kui Teie, härra Tonkman, seega tahate öelda, et mina olen selle palvekirja kokku seadnud, siis eksite Teie põhjalikult.

Mere ääres on väike Häädemeeste vald, kus elavad enamasti väga kehvad kodanikud. Selles väikeses vallas on 104 elamut, mis kuuluvad teedekapitali maksu alla — 9—40 kroonini igalt elamult.

Hommikul mainisin Hallinga valda, kust saadetud maavalitsusele protestikiri, milles samuti öeldakse, et nad ei jõua tasuda seesugust pöörast maksu muidu, kui neil tulevad oma majahütikesed maha müüa. Seisukord on niivõrt kisendav ja karjuv, et Vabariigi Valitsus peaks kiires korras vahele astuma ja tegema korralduse, et maksude sissenõudmine edasi lükataks kuni Maanteede seaduse vajaliku muutmiseni.

M. L a a r m a n (põl): Ma pean käesoleval korral tähendama, et need andmed, mis siin rkl. Gustavson ette kandis, Pärnu maavalitsusel juba ammu teada olid, ja et seal selleks taheti tarvilikke samme astuda, et seda rasket seisukorda kuidagi lahendada, mis esile

tulnud maanteede kapitali heaks võetavate maksude sissenõudmisega. Pärnu maavalitsuse teedeosakonna juhataja härra Land tähendas, et need normid, mis maavolikogu vastu võttis, liiga suureks osutusid, kui neid tegelikult hakati arvestama üksiku maksumaksja kohta. Meil, härra Gustavson, ei oleks vist tulnud erakorralise teadaandega esineda selles küsimuses, sest meie, härra Gustavson, oleme Pärnu maavolikogu liikmed ja meie ise kinnitasime need normid vastu rääkimata. (J. S o o t s, põl: Kaks sõpra!) Normide kinnitamine kuulub ju volikogule, ja käesoleva aasta jaanuarikuu 7. päeval oli Pärnumaa volikogu koos ja seal, härra Gustavson, nagu protokollid näitavad, meie selle normi vastu ei vaielnud. Kui normid on nüüd raskeks osutunud, siis oleme ka meie süüdi. Meie ei ole midagi teinud, et ette näha, mis teha sel korral, kui niisugused raskused tekivad. Kui lugu nii on, et Teedeministeerium samme astub ja teatud määral püüab küsimusest üle saada, siis laheneb küsimus kaunis lihtsalt.

Pean tähendama, et igalpool niisugused suured maksunormid, nagu härra Gustavson ette tõi, olla ei saa. Kui 7000-margaline teedekapitali heaks minev maks kellelgi tekib, peab selleks juba kaunis suur maksuobjekt olema, nimelt peab objekt olema hinnatud 90 puhtakasu rublale.

Minu arvamise järgi on osalt siinkohal süüdi ka objektide omanikud ise, kui nende kinnisvara liiga kõrgelt hinnatud. Pahatihti tuleb maksuametitel tegemist teha neil objektidel oleva puhtakasu rubla vähendamiseks. On maja lagunened, aga ei ole maks kustutatud, siis loomulikult ei saa seal teisiti, kui peab maksva korra järgi käima. Nõutakse ka näiteks maksu lagunened veskitelt, kus veski ei tööta juba mõnda aega, aga see on kustutamata ja kirjades, ning kui ei ole teatavat õiendust tehtud, siis maakonnavalitsus ei saa teisiti teha, kui nõuab maksu. (R. P e n n o, as: Seal on teine viga veel, iga maavalitsus määrab isenormi.) Seda tehakse küll, aga kõigepealt peab omanik ise hoolitsema, et kustutamine sünniks. Aga see kustutamine on teataval määral kaunis igav protseduur. Üldse peab ütleva, et ennesõjaaegsel hindamisel olid teatavad ringkonnad sellest huvitatud, et mittepõllumajanduslikud majad õige kõrgesti hinnataks. Mittepõllumajanduslik maja on sagedasti hinnatud sama kõrgelt, nagu pool väiketalu. See muidugi ei ole praegusel korral õige, ja niikaua, kui neid objekte ei ole ümber hinnatud, on väga raske maksustamiseks teist alust leida. Igas vallas ei ole need ühtmoodi hinnatud, ja siin seisab valitsus keerdküsimuse ees, kuidas sellest asjast üle saada. (R. P e n n o, as: Üle Valgejõe on Järvamaa, kus asub üks piirituse-

vabrik; teisel pool jõge on Virumaa, seal asub teine piiritusevabrik. Iga maakond võtab neilt maksu iverseviisi, olgugi puhtakasu rublad ühesugused. Minu arvates on see päris loomulik, et need normid ei saa olla ühesugused, sest teistes maakohtades on suurem hulk teid teha, ja siis on ka norm suurem.

Ühe asja ometi lahendab käesolev erakorraline teadaanne. Siin on ühelt poolt härra Gustavson ja sotsialistlik rühm tunnustanud, et see ülekohtune on, kui tahetakse niisugune kohustus, nagu teedekohustus, panna ühele või teisele klassile. Põllupidajate klassil on naturaalkohustus teise ja kolmanda klassi teede tegemisel. Kui ka teised kihid nüüd seda häda tunnevad, siis hakatakse vast rutemini lahendada neid küsimusi, mis praegu õige valusad.

O. G u s t a v s o n (stp): Lugupeetud rkl. härra Laarman'i märkuse puhul võiksin vaid niipalju tähendada, et see kõigeparem poliitika ei ole, kui ühest kraavist välja tullakse selleks, et sealsamas jälle teise kraavi sisse sõita. Kõige parem on kahtlemata sõita kesk teed, aga antud korral ei ole seda kahjuks tehtud.

Mis puutub meie kahe süüsesse teedekapitali maksu määramisel Pärnumaal, siis võiksite, härra Laarman, vast vaid seda ette heita, et maavolikogu veidi ruttas nende maksumäärade kinnitamisega.

Aga siin on süüdi rohkem Teie kui meie maavolikogurühm, sest härra Land teie seast oli asja algataja. Kahtlemata oleks võidud viivitada, sest seadus ei näe ette mingit tähtaega. Aga teedeosakond, mida juhivad põllumeeste kogude esindaja härra Land, ei tahtnud miskipärast oodata. Ta kasutas Maanteede seaduses ettenähtud maksustamise võimalust maavolikogu kaudu, ja tagajärg oli see, et Pärnumaa väikemajaomanikud on pandud väljapääsemata raskesse seisukorda. Arvan, et lähemal ajal avaneb Pärnu maavolikogus võimalus tehtud viga parandada, eks me siis näe, kas Teie ja Teie rühm seda teha tahate.

Edasi, mis puutub maksumäärade kindlaksmääramisse üldse, siis ei ole siin maavolikogu käed nõnda vabad, nagu seda härra Laarman'i sõnadest võis järeldada. Meie Maanteede seaduse § 30 seab küsimuse väga piiratud pinnale. Kui § 25-da korras on arvestatud, milline teedeüksus langeb ühele maksuüksusele, siis tehakse § 30-da eelviimse lõike põhjal kindlaks ühele teeüksusele langev kulusumma. Tähen-datud lõige lausub: „Neilt varandustelt võetakse maksu: kinnisvaradelt § 25. tähendatud maksuüksuste alustel, kusjuures maksu suurus määratakse nende kinnisvarade vastavate teeüksuste parandamise ja korrashoiu kulude kohaselt, ja kaubandus- ja tööstusettevõtetele

neilt nõutava põhiarimaksu suuruses.“ Tähen-
dab, tegelikud kulud määravad maksusuuruse
ühelt teekiisuselt.

Pärnumaal on see maks 75 senti ühelt puhta-
kasurublalt. Võiks vast öelda, et tee paranda-
mise ja korrashoiu kulud on arvestatud liiga
kallilt. Aga ega seega, kui pisut vähem arves-
tatakse, palju võita ei saa. Tartumaal näiteks
on isegi rohkem määratud: 100 senti igalt mak-
suüksuselt. (Teedeminister A. J ü r m a n :
Mõnes kohas oli 50.) Igatahes kõigub teede-
kapitali maksumäär 50 kuni 100 sendi vahel.
Aga seda normi täiesti vabalt oma äranägemise
järgi kindlaks määrata, seda seadus ei luba.
Seepärast ütlesingi, et maavalitsuste ja voli-
kogude käed on seotud.

Mis aga härra Laarman isiklikult oleks kaht-
lemata teha võinud, on see, et ta õigel ajal
oleks rääkinud härra Land'iga, kelle käes seisab
Pärnu maavalitsuses maanteede osakonna juht-
imine ja kes tegi maavolikogule ettepaneku
teedekapitali maksu kohta. Ma arvan, et see
härra oleks olnud sõnavõtlilik seski küsimuses,
nagu ta seda on alati, kui temaga kõneleb härra
Laarman. Kahjuks ei ole härra Laarman oma
mõjuvõimu antud korral kasutanud, ja selle
tagajärg on, et Pärnumaal sajad kodanikud
sattunud äärmiselt raskesse seisukorda. (J.
S o o t s, põl: Kas ta Teie näpunäiteid ei võta
kuulda?)

A. J õ e ä ä r (stp): Härra Teedeminister
võib ju soovitada maavalitsustele mitte rutata
maksu nõudmisega, aga säärast ettekirjutust
ei ole tal õigus teha, sest maks on määratud
seaduse alusel. Oleks küll soovitav, kui Teede-
minister vastava sooviavaldusega pööraks nende
poole, kuid ainuke mõjuv abinõu oleks see, et
seadust võimalikult kiiresti muuta tuleks. Minu
poolt on vastav eelnõu esitatud, nimelt elamute
teedekapitali makstust vabastamise seadus, see
on komisjoni poolt kiireks tunnustatud, ja va-
litsus võiks selle kohta seisukoha võtta. Vaevalt
aga jõutaks seda veel sellel istungjärgul arutada.
Valitsus peaks aga vaheajal seisukoha eelnõu
suhtes võtma, et võimalik oleks seaduseelnõu
uue istungjärgu alul kiiresti vastu võtta. (R.
P e n n o, as: Ühekülgne natuke. Tuleb
laiendada.) Kui valitsus leiab, et võib veel
kaugemale minna, siis seda parem.

O. G u s t a v s o n (stp): Ma saan käes-
oleva maksunõudmise edasilükkamisest teisiti
aru, kui meie rühma liige Jõeäär. Mulle näib,
et iga maavalitsus võib tehtud otsuse täitmise
edasi lükata, kui see ei ole seotud kindla täht-
ajaga. (V a h e l h ü ü e.) Teedeministeerium
võib kahtlemata mõjuda kaasa selleks, et ma-
avalitsused edasi lükkaksid teedekapitali maksu
nõudmise. Kui Maanteede seadust tõesti tahe-

takse muuta, ja seda töötas Teedeminister
valitsuse nimel, siis ei ole ometi loomulik, et
jaanuarikuus nõutakse maks sisse ja võibolla
märtsi- või maikuus makstakse see jälle tagasi.
Ma arvan, et need kaks asja lähevad igauks
omaette: ühelt poolt Maanteede seaduse muut-
mine ja teiselt poolt ajutise abinõuna määratud
teedemaksu nõudmise seismapanek.

J u h a t a j a : Kannan ette esitatud üle-
mineku-vormelid. Rkl. Gustavson'ilt on esi-
tatud motiveeritud ülemineku-vormel:

„Ära kuulates Eesti sotsialistliku tööliste
partei Riigikogu rühma erakorralise tea-
daande maavalitsuste teedekapitalide
maksu kohta ja läbirääkimised sel puhul,
avaldab Riigikogu soovi, et Vabariigi Va-
litsus astuks kiires korras samme tähen-
datud maksu sissenõudmise seismapanee-
kuks kuni maavalitsuste teedekapitalide
maksu küsimuse lahendamiseni.“

Rkl. M. Martinson'ilt on esitatud lihtülemine-
ku-vormel:

„Riigikogu, ära kuulates läbirääkimisi
Eesti sotsialistliku tööliste partei Riigi-
kogu rühma erakorralise teadaande üle,
läheb päevakorras edasi.“

Teedeminister A. J ü r m a n (häälet. mo-
tiiv.): Lugupeetud Riigikogu liikmed! Ma
tahtsin tähelepanu juhtida motiveeritud üle-
mineku-vormelile, nimelt, nagu juba rkl. Jõeäär
täendas, ei ole Vabariigi Valitsusel õigust seis-
ma panna maavolikogu otsuseid, ta võib ainult
soovi avaldada. See ülemineku-vormel on aga
kategorilisel kujul avaldatud, mida ei saa
Vabariigi Valitsus teostada, kuna temal seda
õigust ei ole. Nagu ma juba täendasin, on
samme astunud, et seisukorda parandada, eel-
nõu töötatakse välja, sooviavaldused on tehtud
omavalitsustele oktoobrikuus, et nad selle asja
uuesti kaalumisele võtaksid. Seega on Vaba-
riigi Valitsus kõik teinud.

M o t i v e e r i t u d ü l e m i n e k u - v o r -
m e l l ü k a t a k s e t a g a s i .

L i h t ü l e m i n e k u - v o r m e l v ö e -
t a k s e v a s t u .

3. 1928/29. a. väljaantud seemnevilja- ja põllumajandusliikude toetuslaenude vil- jaga tasumise seadus — I lugemisel.

Rahaasjanduse komisjoni aruandja J. F u k s :
Lugupeetud rahvasaadikud! Eelmised põllu-
majanduse ikalduseaastad on olnud rasked meie
riigi majandusele, iseäranis aga õige rasked
meie põllupidajatele. Ikalduse tagajärjel tuli
põllupidajail vilja osta mitte üksi pere ülalpidam-
miseks, vaid ka loomade elatamiseks. Ikalduse-
laenu on antud 2%-ga 1.381.698 krooni, mille

tasumine ette nähtud osade kaupa viie aasta jooksul. Suuremat muret tegi aga kevädiseks külviks seemnevilja muretsemise küsimus. Riigikogu ja Vabariigi Valitsuse poolt lubatud krediitidega suudeti küll seemnevilja muretseda ja laenu põllupidajaile anda, kuid kevadel müüdi põllupidajaile seemnevilja väga kallilt, ja need asutused, kes põllupidajaid varustasid seemneviljaga, võttes seejuures suurt vahekasu, teenisid mitmel pool põhjendatud nurinat. Seemneviljalaenu on 1928./29. a. antud 6.230.000 krooni. Laen on antud mitmesuguste tasumistähtpäevadega, 7%-ga pluss panga asjaajamise ja postikulud, nii et põllupidajail tuli seemneviljalaen ligi 9%-ga. Sellest laenust on põllupidajad käesoleva aasta kevadel tasunud 900.000 krooni. Käesolev aasta ületas saagi poolest 5 eelmise aasta keskmise. Ilmaturu viljahindade tõttu on viljahinnad siseturul madalad olnud, või lihtsalt pole viljale turgugi leitud. See osa põllupidajaid, kes seni pole suutnud või tahtnud üle minna karja- ja seakasvatamisele, vaid peamiselt lootnud sissetulekut teraviljamüügist, on asetatud raskesti mässe seisukorda. Kuid võlg on võõra oma — see tuleb tasuda. Ja seepärast on ka põllupidajad raskustega võideldes suutnud käesoleval sügisel kuni 10. detsembrini tasuda seemneviljalaenu 1.841.000 krooni, ikalduselaenu — 26.538 krooni, seega kokku 1.867.538 krooni. Kokku kevädisega üldse 2.767.538 krooni.

Tasumata on seemneviljalaenu 3.489.000 krooni, ikalduselaenu — 1.355.160 krooni. Kokku tasumata neid laene 4.844.160 krooni.

Peale selle lasub põllupidajail lühiajalise võlana kunstväetiste laen, mis ulatub sadadesse miljonitesse sentidesse.

Vabariigi Valitsus oma otsusega 21. novembrist s. a. on ikalduselaene, mille tähtpäev 1. detsembril s. a., võimaldanud põllupidajaile pikendada kuni 1. detsembrini 1930, ja seemneviljalaene, tähtpäevaga 15. jaanuar 1930, kuni 15. detsembrini 1930, kusjuures ühistegelised rahaasutused ei tohi seemneviljalaenult üle 10% võtta.

Tähtpäevaga 1. IV 1930 on põllupidajail tasuda 869.000 krooni seemneviljalaenu. Peale selle on põllupidajail tasuda lühiaegsete pikenduste puhul sügisel tehtud hariliku pangaprotsendiga 300.000 krooni seemneviljalaenu.

See protsent, mis praegu valitsuse poolt laenudelt kuni 10, oli alul 7 pluss panga asjaajamise kulud. Sellele on Majanduseministri tähelepanu juhitud meie rühma poolt oktoobrikuul, et pikendamine säärase kõrgete protsentidega viib põllupidajad raskesse seisukorda, nagu seda näiteks tegi oktoobrikuu laenu pikendus, kus 30 miljonit senti hariliku pangaprotsendiga pikendati. Nagu andmetest sel-

gub, on põllupidajad, vaatamata halvale turukonjunktuurile, suutnud osa laenu tasuda, kuid see võlakoores on veelgi küllalt suur ja raske. Laenuks võeti seemnevilja kevadel kallilt. Nüüd tuleb ühe puuda seemnevilja eest kuni kolm puuda vilja anda. Laenude pikendamine ei vähenda võlakoores, vaid toob juurde kulusid: sõida pikendamata, tülita ja vea käemehi, maksa protsente j.n.e.

Meie naaberriigis Lätis on laenuna antud seemnevilja arvutatud ka kaalus, ja see võimaldas Läti seimil 8. novembril s. a. seemnevilja natuuras tasumise seaduse vastu võtta. Laenuks võetud vilja tagasi võttes võetakse lisa 8—12% väljaantud kaalust, ja tagasitoodav vili jaotatakse kvaliteedi poolest seemneks ja harilikuks toiduviljaks. Seemnevilja antakse Põlluministeeriumi poolt järgmisel kevadel jälle laenuks, kuna toiduviljaga varustatakse kaitseväge või teisi asutusi hinnaga, mille määrab ministrite kabinett, või müüakse eraisikutele turuhinnaga. Juhtuvateks kuludeks antava kui ka tagasitoodava vilja suhtes, samuti ladude, kuivatiste ehitamiseks ja sorteerimismasinatate muretsemiseks on seadusega määratud Põlluministeeriumi korraldusse 4.000.000 latti — umbes 290 miljonit senti meie rahas. Meil on põllupidajatele seda seemnevilja arvutatud ainult rahas, ja seepärast peab ka laen rahasse arvutatuna tasutama. Sellekohase seaduseelnõu on valitsus esitanud, ja rahaasjanduse komisjon selle läbi arutanud ning vastu võtnud. Valitsus kavatab neilt põllupidajailt, kellel tasuda seemnevilja- ja ikalduselaenu, tähenudatud laenude kustutamiseks vastu võtta kodumaal kasvatatud vilja. Vilja äraandmise juures peab põllupidaja andma allkirja, et ta annab kodumaal kasvatatud vilja, ja et tal tagavara jääb kuni järgmise lõikuseni. Vilja vastuvõtmist teostaksid Põlluministeeriumi poolt sõlmitud lepingu kohaselt Eesti tarvitajate keskuhisus, seemneviljauhisus ja vast veel teised asutised, ärid, saades seejuures teatud tasu, esialgse kava järgi 8 senti puudalt kokkuvõtmise kuludena. Kui aga tuleb vilja hoida 6 kuud realseerimiseni, siis tuleks viljaladude üür juurde, tuleks vilja kindlustamine ja kahanemine juurde, ja see teeks umbes 14 senti puudalt.

Rahaasjanduse komisjonis tekkisid vaidlused esiteks peamiselt vastuvõetava vilja hinna suhtes, teiseks, kuidas kavatakse vilja võtta, ja kas suudab käesolev seadus rahuldada eeskätt neid põllumehi, kellel häda kõige suurem, ja kolmandaks, kas on spekulatsiooni võimalusi.

Hinna suhtes teatas härra Majanduseminister, et valitsus kavatab maksta rukki kilogrammist 16 senti ja võtta rukist vastu piiramatu arvul, odra kilogrammist 15 senti, võtta 1000 tonni, ja kaera kilogrammist 14½ senti, võtta

2000 tonni. Ja see oleks just see kvantum, mille anda saab kaitsevæele. Antud vilja vastu saaksid põllupidajad nimelised kviitungid, mille järgi neil pankades seemnevilja- ja ikalduse-laenuid kustutatakse. Komisjonis avaldati arvamist, et valitsus peaks võtma vilja turuhinnaga. Kuid et turuhinna mõiste liiga laiaulatuslik ja iseenesest väheütleb, siis jääd selle juurde, et vastuvõetava vilja hinna määrab Vabariigi Valitsus turuhinna alusel, ja komisjoni liikme Gustavson'i sellekohane täiendus-ettepanek § 1. teise lõike juurde võeti vastu. Selle seaduse läbiviimine on seotud kuludega. Nagu eelpool tähendasin, nõuab kulu vilja vastuvõtmine, hoidmine, kindlustamine j.n.e. Nende kulude katteks kui ka juhuks, kui tuleks vilja realiseerida alla ostuhinna, küsitakse Majanduseministeeriumile eelkrediiti 500.000 krooni

Teine komisjonis vaieldav küsimus oli, kuidas kavatsetakse vilja võtta, ja kas suudab käesolev seadus rahuldada just eeskätt neid põllupidajaid, kellel häda kõige suurem. ETK ja seemnevilja ühisuse laialise võrgu tõttu kavatses valitsus vilja vastuvõtmist teostada korraga igalpool, kus see vähegi võimalik. Ja kui sõjaväel pooles vastuvõtupunktides rakis kvantumi täissaamise tõttu võtmata jäi, siis peaks loomulikult rukki vastuvõtmist teostatama eeskätt neis kohtades, kus põllupidajad sõjaväele rukist anda ei saanud. Samuti oleks loomulik, kui valitsus suvivilja vastuvõtmise eeskätt korraldaks neis raionides, kus 1928. a. ikaldus kõige suurem oli, sest paratamata on selle tõttu seal ka ikalduse- ja seemneviljalaene rohkem. Ka võlakoormatus on seal suurem. Et seal mingit vilja müüa ei oleks, nagu komisjonis arvati, ei tahaks esialgu uskuda, seda näitab muidugi vilja vastuvõtmine.

Kolmas küsimus oli spekulatsiooni kartus. Arvati, et põllupidaja odavat rukist ostab ja riigile kallima hinnaga edasi müüb. Kuid ma tähendasin, et vilja andmise juures peavad põllupidajad allkirja andma, et nad oma vilja annavad, ja kui pärast ilmsiks tuleb, et vilil välisvili on, langevad nad pettuse eest karistuse alla. (O. Gustavson'i, stp vahelhüüe.) See määratakse valitsuse määrustega. Teiseks on välisrukki kvaliteet teistsugune. Põllupidajad, kes tahavad välisrukkist anda, neil tuleb rakis üle kuivatada. Välisrukkist ostes peab põllupidaja maksa raha, kuid andes rukist riigile, saab ta selle vastu ainult kviitungi. Aga meie põllupidajatel ei ole selleks raha, et hakata sääraseks hangeldamiseks välisrukkist ostma.

Rahaasjanduse komisjonis käesoleva seaduse arutamisel oldi selles teadmises, et see seadus ei suuda rahuldada kõiki põllupidajaid, vaid see on ainult üks abinõu selleks, et põllumajan-

dusele vastu tulla. See on üks sammest meie põllumajanduse tõstmiseks, õigem päästmiseks, ja abi neile talupidajatele, kelle sissetulek teraviljamüük. Põllumajandus, meie riigi alustugi, peab väärilise hindamise ja kaitse leidma. Sellest oleneb meie riigi tulevik. Ajal, kus teised riigid oma põllumajanduse huvides tegutsevad, ei tohi ka meie oma riigis teisiti talitada.

Rahaasjanduse komisjoni nimel panen ette, 1928/29. a. väljaantud seemnevilja- ja põllumajandusliikkude toetuslaenude viljaga tasumise seadus I lugemisel vastu võtta.

Põllutööminister A. K e r e m: Austatud Riigikogu liikmed! Vabariigi Valitsuse nimel on mul põhjus vastu vaielda komisjoni poolt tehtud parandusele § 1. 3-das lõikes. (J. Soots, põl: Selle võib kustutada.) Nimelt juba aruandja tähendas, et turuhinna mõiste võib väga kõikumine olla, kas siin mõistetakse siseturgu, kas Tallinna või mõne teise linna hindu, või hoopis ilmaturgu. Kui hindu tahetakse ette määrata, siis paistaks valitsusel enam vastuvõetav olema, kui neid hindu, mis valitsus komisjonis ette tõi, seadusega fikseeritaks. Kuid vaevalt oleks üldse hindade määramine otstarbekohane, valitsusel peaks vabam võimalus olema hinna määramisel, vastasel korral tuleb iga hinna muutmise, samuti turukonjunktuuri muutmise juures seadust vastavalt muutama hakata. Pealegi teame, et mõnedki riigid oma viljaturu seisukorda arvesse võttes sagedasti abinõusid tarvitusele võtavad, et omamaa vilja välis-turgudele mitte ainult turuhinnaga, vaid alla turuhinna muretseda. Ei ole saladus, et välisrukkis Tallinna turul praegusel ajal mitte ainult turuhinnaga, vaid odavama hinnaga müügil on. Kõik need asjaolud võivad turuhinna mõiste seisukohast kahtlemata mitmesuguseid arvamisi ja arutamisi esile kutsuda, seepärast oleks otstarbekohasem § 1. kolmas lõige välja jätta. Riigikogul on ka valitsuse kavatsused hinna määramise alal päris täpselt teada ja Vabariigi Valitsusel ei ole kavatsust neist oma kavadest kõrvale kalduma hakata, või olgu siis, kui tulevikus asjaolud seda tõelikult ja asjalikult põhjustavad. Arvan, et Riigikogul ka sel korral Vabariigi Valitsusele ei ole midagi ette heita.

O. G u s t a v s o n (stp): Kahtlemata on läinud aastase ikalduse tagajärjel väga mitmel pool põllupidajate seisukord raske: laenuid tahavad tasuda, aga ei ole raha, et seda teha. Neile tuleb appi tulla. Käesolev seadus tahab olla üks aitamise abinõu. (J. Soots, põl: Õige!) Lugupeetud Riigikogu liikmed vast lubavad mul veidi peatuda küsimuse juures, kas on see abinõu otstarbekohane ja vastuvõetav ikalduse all kannatanute raske seisukorra parandamiseks.

Kõigepealt tuleb leida vastus küsimusele, kas on võimalik vilja kokkuvõttu toimetada nõnda, et võiksid vilja anda kõik need kohad, kus seemnevilja- ja ikalduselaenu võetud, see tähendab — kas neil kolmel organisatsioonil, ETK'l, Eesti seemnevilja ühisusel ja Puhk & poegadel... (J. Soots, põl: Ei ole juttu sellest, sõjavägi hakkab võtma.) Härra rkl. Soots, ma kõnelen nende andmete põhjal, mis mulle anti komisjonis Vabariigi Valitsuse esindajate poolt. Ma ei tea kahjuks, kas härra Soots on vahepeal ministriks, ministri abiks või mõneks peavalitsuse juhatajaks saanud ning esialget vilja kokkuvõtmise kava muutnud, seepärast ehk lubatakse mind opereerida nende andmetega, milliseid valitsuse esindajad andsid komisjonis.

Tuleb küsida, kas on neil kolmel organisatsioonil, ETK-l, Eesti seemnevilja ühisusel ja Puhk & poegadel, kes hakkavad vilja kokkuvõttu teostama, igas maakonnas laoruumid, kuhu kokkuvõetud vilja paigutada. Komisjonis teati tõendada, et näiteks Saaremaal ja Läänemaal ETK'l ja seemnevilja ühisusel vastavaid ruume ei ole. (K. Päts, põl: Aga kas neid ruume üldse ei ole?) Üldse on küll, aga, härra Päts, Teie teate ometi, et väikeste partiide kaupa vilja kokkuvõtmise väga küsitav on seal, kus koha peal laoruumid puuduvad. Tähtendatud kolm organisatsiooni toimetavad kahtlemata vilja kokkuvõtmist meelsamini seal, kus neil hoiuruumid käepärast. Nii sünnib siis vilja kokkuvõtmise ainult teatud piirkondades. Mitmed maakonnadki jäävad täitsa kõrvale, valdadest koguni kõnelemata. Sünnib samuti, nagu sügisel kaitseväge varustusevalitsuse kaudu toimetatud vilja kokkuvõttu puhul, kus vaid üksikud said sellest matti, et viljapuudust maksti 50—75 senti üle turuhinna. (Kaitseminister O. Köster: Siis ei tohi kellelegi vastu tulla, kui kõik ei saa.) Härra Kaitseminister, väga hea, et just Teie vahele hüüdsite, sest just Teie olite tolekordse korralduse eest vastutav. (Kaitseminister O. Köster: Vastutan ka praegu.) Aga lubage, härra minister, Teile tähendada, et see korraldus oli väga halb. Taheti vilja kokku osta 60 punkti, tegelikult aga tuli nii välja, et vilja võeti ainult 31 punktis, 29 punkti aga jäid mängust välja. (Kaitseminister O. Köster: Härra Gustavson, seal, kus rukkivõtmise lõppes, algas kaeravõtmise.) Aga kaeru võidi võtta väga piiratud arvul. Viga tuli sellest, et valitsus liiga hilja targaks sai. Alguses osteti vilja, ilma et oleks olnud normeeritud kvantum, mida üksik põllupidaja võib tuua. Mitmed põllupidajad kasutasid selle, müües maha kogu oma viljatagavara ja teenides igalt puudalt ilusa

vahekasu. Kaitseministril oli jäänud kahe silma vahele määrata kindlaks see vilja ülemäär, mida üksik põllupidaja võis varustusevalitsusele müüa. (Kaitseminister O. Köster: Aga pärast normeeriti. — K. Päts, põl: Ega mitteolevaid asju ei saa normeerida.) Nii on siis õige, et vilja kokkuvõtmise korraldus tol puhul oli säärane, mis ei vastanud vajadusele. Ja antud korral on karta sedasama veel suuremal määral. Vilja kokkuvõttu tehniline korraldus ähvardab saada säärane, mis ei taba kõiki kohti, vaid õnnistab üht üleliia ja jätab teised täitsa kõrvale.

See on käesoleva seaduseelnõu esimene puudus.

Teine puudus on see, et käesoleva eelnõu kaudu saadakse anda abi ainult neile põllupidajatele, kellel on kas vilja või raha, et naabermeelt vilja osta, siis kui ta tahab valitsust natuke petta ja oma vilja pähe müüa võõrast vilja. Aruandja Fuks ähvardab säärast pettuse eest küll suurte karistustega, kuid ta ei tea näidata ainustki paragrahvi, mille järgi need karistused määratakse. Käesoleva eelnõu eesmärgiks on vastutullatahtmine neile, kes kannatanud mulluse ikalduse all. Kõige rohkem on läinudaastane ikaldus teinud kahju Pärnumaa teatud ringkondades ja Viljandi- ja Virtsjärve ümbruskonnas. Seal on aga tänava väga suur protsent põllupidajaid, kes läinud sügisel rukist ei saanud üldse maha teha ja kellel seepärast nüüd puudub igasugune võimalus rukkiga tasuda tehtud laene. Nad ostavad juba praegu leivavilja kauplustest. Kahtlemata on need kõigehädalisemad, kes kõige rohkem vajaksid toetust, sest neil on vili teist korda ikaldanud. Aga just nemad pühkigu suu täitsa puhtaks abist, mida tahtakse ikalduse all kannatajatele pakkuda käesoleva eelnõuga. Neil ei ole ju terakestki rukist ära anda. Ka raha puudub neil, et mujalt turuhinna eest osta võõrast vilja ja seda oma vilja pähe ära anda kallima hinna eest, et vahelt veidi teenida.

Aga kuhu toetus siis satub? Loomulikult rikkamatele ringkondadele, neile, kellel on olnud hea põllusaak ja kes võivad oma kõrvalt rukist ära anda, neile, kes suuremast ikaldusehädast juba üle pääsenud ja kes paremas seisukorras võrreldes teistega, kes kõigest ilma. Ja nii tuleb välja, et aitamine sünnib vastupidisest otsast: tuldatakse vastu rikkamatele, ja see vastutulek sünnib nende kõigehädalisemate arvel, kellel rukis ka tänava täiesti ikaldanud. (Kaitseminister O. Köster: Loogiliselt tuleb neile teisel teel vastu tulla.) Sest see 50 miljonit senti, mis valitsus käesoleval korraldusel küsib, võetakse kõikide kodanikkude, teiste seas ka nende taskust, kelle vili ka tänava aasta

ikaldanud, ja kes vajaksid abi esimeses järjekorras. Mis peavad nad tundma, kui nad oma tühjast taskust peavad tasuma miljonid, mis vajalikud selleks, et rikkamatele ringkondadele vastu tulla.

Komisjonis näidatud kaartidelt selgus väga värvikalt, et just virtsjärveäärne ja Pärnumaa teatud ringkond on kõige rohkem ikalduse-laenu saanud, ning et just need kohad on tänavugi tagantjärele kõige rohkem kannatanud ikalduse all, tähendab just need ringkonnad, kus abi kõige enam vaja, jäävad antud korral pakutavast vastutulekust täiesti ilma. Eeskätt saaks sest seadusest kasu Virumaa, kus mineval aastal oli võrdlemisi hea rukkikasv, ja kus seisukord tänavugi ei ole nii raske kui mitmes teises maakonnas. Aga missugune moraalne õigus on valitsusel toetada vaesemate ja viletsamate arvel jõukamaid?

Härra Kaitseminister ütleb: kellel rukist anda ei ole, see andku suvivilja. Aga härra Kaitseministergi peaks teadma, et suvivilja kavatsetakse võtta väga piiratud arvil. Komisjonis teatati, et tahetakse võtta rukist 800 tuhat puuda, otre ja kaeru aga kõigest 200 tuhat puuda. Mispärast? Seepärast, et ei ole võimalik rohkem realiseerida kaeru ja otre. Meie teame, et kaera tarvitab eeskätt ratsavägi. (Aruandja J. F u k s: Suurtükiväele ka.) Need kaks lähevad ühe raha eest välja. Komisjoni aruandja ütles küll, et omalajal olevat isegi leivaks tarvitatud kaerajahu. Aga ma arvan, et ta selle vihjega ei tahtnud soovitada, nagu peaksime nüüdki hakkama sööma kaeraleiba. Seepärast tuleb vististi jääda vaid selle kaerakvanti juurde, mis vajalik ratsa- ja suurtükiväele. Selleks ei vajata aga rohkem kui 100 tuhat puuda. Võrdlemisi üsna väike hulk. Ja loomulik, et selle väikese hulga panevad kokku võrdlemisi väike arv põllupidajaid. Suurem hulk vaadaku vaid pealt ja — maksu kinni kulud.

Rukist kavatsetakse võtta 800.000 puuda, sest seda oleks kergem realiseerida. Komisjoni liige J. Sihver arvas aga — vaevalt olevat loota, et 800.000 puuda rukist kokku saadakse. Oma rukis võidakse küll anda mitmes kohas viimse terani — selleks meelitab turuhinnast kõrgem hind, mida valitsus tahab maksta kokkutoodud vilja eest. Aga antud vilja asemele tuleb osta oma majapidamiseks võõrast vilja, ja nii soodustaks käesolev seadus välisvilja sissevedu.

Nüüd tulgem käesoleva seaduseelnõu kõige suurema kurjuse — võetava vilja hinna juurde. Teie teate, lugupeetud Riigikogu liikmed, et rahaasjanduse komisjonis käesolevat seaduseelnõu parandades esimese paragrahvi viimast lõiget täiendati lausega: kokkuvõetud vilja

arvestamine sünnib turuhinnaga Vabariigi Valitsuse määramisel. Komisjoni aruandja jättis Riigikogus nimetamata, et ta komisjonis ühines minu parandus-ettepanekuga, ja et see ei tulnud eraldi hääletamisele. Oma ühinemist parandus-ettepanekuga motiveerides ütles aruandja, et ta olevat vahepeal läbi rääkinud koonduuse ja põllumeeste kogude esindajatega ja nad olevat nõus selle parandusega. Tähendab komisjoni enamus, kus mõõduandvad valitsevad rühmad, oli minu paranduse poolt. Vahepeal on aga tuuled koalitsioonis hakanud puhuma teisest küljest — turuhinna vastu. Härra Põllutöominister vaidleb kindlasti vastu parandusele, põhjendades oma vastuseisumist seega, et turuhinna mõiste olevat tume. Turuhind olevat sedavõrt veniv mõiste, et selle alusel olevat võimata viljahinda normeerida.

Ma juhin härra ministri tähelepanu sellele, et turuhinna mõiste ei olegi nii väga tundmatu suurus meie seaduseandluses. Meil on terves reas teistes seadustes ette nähtud, et naturaalpalk arvatakse ümber turuhinna alusel. Meil võetakse igal aastal sõjaväele vilja, mille hind määratakse samuti turuhinna alusel. Tähendab, meie oleme siiani opereerinud sama turuhinnaga, mis nüüd ministri arvates miskipärast on äkki muutunud müstiliseks mõisteks.

Ma arvan aga, et siia ei ole see koer maetud, nagu ei oleks antud korral turuhinnaga midagi peale hakata, vaid küsimuse nael seisab sootuks millegis muus. See seisab selles, et Vabariigi Valitsus tahab endale jätta vabad käed kokkuvõetava vilja hinna määramisel — ta tahab maksta üle turuhinna.

Härra Põllutöominister tähendas, viljahind määratavat nende normide alusel, mis ette kanti komisjonis. Aga ma küsin, mis on kindlustuseks, et viljahind määratakse mainitud normide järgi?

Majanduseminister, kes komisjonile tegi teatavaks need normid, ütles otsekohe sealsamas, tõlgitsedes valesti minu sõnu, et valitsus ei jäta tegemata tarvilikke järeldusi viljahinna kõrgendamise suunas. Kui lugu nõnda, kuidas saame siis uskuda seda, et vili tõepoolest tahetakse arvestada hinnaga, mis tehti teatavaks komisjonile. Ma ei lase vist märgist mööda konstateerides, et just kõrgem hind ongi see tõukevedru, mis sundis valitsust esitamata käesoleva eelnõu.

Läti vastav seadus baseerub sootu teistsugustel alustel. Sealsel korraldusel on esiteks kestev iseloom. Teiseks sünnib vilja kokkuvõtmine mitte eraorganisatsioonide, vaid Põllutöoministeeriumi korraldusel. Vili võetakse tagasi puud puuda vastu, kusjuures võimalikude kaotsiminekute katteks tuleb anda

8—12% rohkem kui saadud. Vili realiseeritakse turuhinna alusel. Te näete, Läti riigis on võimalik turuhinda seaduses mainida, meil mitte. Ühesõnaga, Läti seemneviljalaenude tasumine natuuras on pandud puhtärilisele alusele. (J. S o o t s'i, põl vahelhüüe.) Härra Soots, ma tulen ka selle juurde tagasi. Väga hea, et Te mulle seda meelde tuletasite, muidu oleksin ma selle ehk unustanud.

Ma kordan, Lätis on vastav korraldus asetatud puhtärilisele alusele. Riik on endale võtnud laenuandja aidamehe osa. Lätis on, tõsi küll, kogu korralduse kulude katteks seadusega lubatud märksa suurem summa kui meil, aga see summa läheb eeskätt vastavate ladude ja kuivatiste ehitamiseks, tuulamis- ja sorteerimismasinate muretsemiseks j.n.e. Meie valitsus nõuab aga 50 miljonit peamiselt selleks, et maksta vilja eest üle turuhinna. Ja see on sootuks midagi muud kui Läti ratsionaalne korraldus.

Meie korraldusel selle esitatud kujul on ajutine iseloom. Asjata on seepärast rkl. Loo-salu' katse, siit välja lugeda midagi püsivat viljaturu üldise korralduse mõttes. Seaduse pealkiri ütleb selge sõnaga, et see korraldus on maksev niikaua, kuni tasutud 1928./29. a. võetud ikalduse- ja seemneviljalaenuid. On need tasutud, on see seadus järelikult oma ülesande täitnud ja peab surema.

Küsimine nüüd, kas säärane operatsioon tasub enese? Ma arvan, et mitte. Teie teate, et üldse on praegu veel saada 1928./29. a. antud ikalduse- ja seemneviljalaenu 4.844.160 krooni. Üldse on antud üle 7 miljoni krooni, sellest on 2.767.538 krooni juba tasutud. Kevadisteks tähtaegadeks tahetakse kätte saada ümmarguselt 150 miljonit senti. Ja vaadake, selleks, et seda 150 miljonit senti kätte saada, tahab valitsus kulutada ei enam ega vähem, kui tervelt 50 miljonit senti. Mina ei hindaks küllalt targaks majapidajat, kes ühe operatsiooni läbiviimiseks kulutab tervelt ühe kolmandiku sellest tulust, mis ta saab. Ja kui pealegi säärased operatsiooni sihiks on — saada tagasi vaid antud laenu, siis on asi eriti hull. Riik tahab kätte saada 150 miljonit laenu ja selleks kulutatakse 50 miljonit. Ainult 100 miljonit jääbki siis järele sellest summast, mis saada! Protsendid lähevad seejuures riigile loomulikult kaotsi. Riigile kuuluva protsendiosa sööks juba niikuinii komisjonitasu, mis tahetakse maksta neile kolmele ettevõttele, kes teostavad vilja kokkuvõtmist. Nagu komisjonis selgus, saavad nad igalt puudalt viljalt keskmiselt 13,1 senti. See on arvestatud aja peale kuni 6 kuud, aga kui vili seisab kauemini nende ladudes, siis kasvab muidugi ka kulusumma igalt puudalt. Kui oletada, et vili ostetakse

kokku keskmiselt 275 senti puud, siis läheb komisjonitasuks 4,7%. Riik ise saab aga neilt laenuid ainult 4%, järelikult kaotab ta vaid komisjonitasu katmiseks kogu protsendiraha ja peab omalt poolt maksma 0,7% juurdegi, et laenu kätte saada! Aga peale selle tahab ju riik maksta üle turuhinna. See puhaskahi tuleb kaotsileminevatele protsentidele veel juurde kirjutada!

Õeldu põhjal peaks olema selge, et kõnesolev operatsioon ennast majanduslikus mõttes kuidagi ei tasu, see on lausa kahjulik riigile. Peale muu tuleb veel arvestada seda, et laenu saadakse tagasi mitte rahas, vaid viljas, mida saab realiseerida alles kevadel, aga võibolla veelgi hiljem. Tähendab, tuleva aasta 15. jaanuariks ja 15. märtsiks ei tule sellest operatsioonist riigile pennigi sisse, küll aga peab riigikassa 50 miljonit senti veel välja maksma.

Seepärast tundub veidi imelikuna, kui Majanduseministeeriumi esindajad põhjendavad selle seaduseelnõu vastuvõtmist peale muu motiiviga — riigikassal olevat vaja raha. Aga just riigikassa ei lähe rikkamaks selle operatsiooniga, vaid vaesemaks. Lugu on seda pikantsem, et alamkomisjonis avalikult tõendati, kuidas just Majanduseminister olevat sügisel kategooriliselt olnud Põllutöeministri ettepaneku vastu, kõnesolevate laenude tasumise tähtaegu edasi lükata, ta olevat vastu olnud põhjusel, et riigikassa rahaliselt väga raskes seisukorras. Nüüd tuleb sama Majanduseminister ja nõuab — antagu talle luba riigikassa rasket seisukorda parandada seega, et sealt maksta välja 50 miljonit senti, vastutasuks saades vilja, mida võimalik realiseerida alles 6 kuud hiljem! Tõesti imelikud on teinekord Majanduseministeeriumi teed! Siit tekibki küsimus, miks tahab valitsus just säärast kahjulikku laenutasumist tingimata läbi suruda. Riigikassale ei anna säärane laenude tasumine midagi peale uute kulude, ikalduse all kõige rohkem kannatanud põllupidajad ei saa sellest ka mingit kasu, neil pole vilja anda. Peab olema midagi muud, mis pärast valitsus katsub läbi suruda käesoleva eelnõu. See muu ei ole midagi muud, kui järjekorraline ooteraha mõnele kärsitule koalitsiooni rühmale. 50 miljonit on kitt, millega tahetakse hoida koos Strandman'i kabinetti. See on viljatolli käsiraha. (M. M a r t i n s o n, põl: Mis raha?) Käsiraha. Teie teate, härra Martinson, väga hästi, et viimasel ajal on üheks teie lööknumbriks viljatollid. Olete, tõsi küll, vahepeal „Kaja“ kindralite suhtes teinud ümberpaigutusi, viljatolli kampaania senist ülemjuhatajat Tupitsat, kelle taktika loeti liiga karedaks, asendades Oiderman'iga, kes peab lahingut jätkama tagasihoidlikumalt, diplomaatlikumalt. Sest kohta-

delt olevat hakanud juba tulema proteste viljatolli vastu. Kogude väiksemad vennad tulevad ja ütlevad: kuulge, härrad, mis teie tahate teha? Meie ei luba ialgi, et viljatollidega vili kalliks aetakse! Nii on siis võetud viimastel päevadel parooliks: nõuda viljatolle, aga tagasihoidlikult, et lähenevail maaomavalitsuste valimisel mitte kaotada väiksemate vendade häält. Nõnda on mulle räägitud. (A. Tupits, põl: Luiskavad.) Nii siis: et mitte ära kohutada väikseid vendi, seepärast on tarvis viljatolliga niikaua viivitada, kuni omavalitsuste valimised seljataga. Siis aga tuldakse, pannakse rusikas nina alla ja öeldakse: andke kätte, mis lubatud! (A. Anderson, töer: Mis asja lubatud? — M. Juhkam, töer: Kes andis?) Kelle poolt see lubadus antud, seda teate ise paremini kui mina. Aga tõsiasi on see, et lepe olemas selle kohta, et viljatollid ühel või teisel kujul läbi viiakse. Kui sügisel võeti vilja kaitsevääle ja makseti selle eest 50—75 senti puudalt rohkem, mis oli see siis muud kui esimene käsiraha töötatud viljatolliks. Meie rühma liige Ast tähendas juba siit kõnetoolilt, et imelikul kombel olevat viljavõtmise punktid tol ajal sattunud roheliste lippude staapide lähedusse. Täheb, rohelise lipu politika huvides oli tarvilik riigil tol korral kulutada 20 miljonit või rohkemgi veel, võibolla.

Käisin hiljuti Pärnumaal. Seal tulid põllumeeste kogude liikmed mu juurde ja ütlesid lausa: kui nüüd tahetakse teha samuti, nagu sügisel — maksta ühedele vilja eest üle turuhinna ning selle sehvti kulud laduda meile, siis täname: meie sellega ei lepi, et 500—600 põllupidajale makstakse 20 miljonit taskuraha ja meie ühes teiste maksumaksjatega peame selle kinni maksma. (Vahel üü e.) Ma olen katsunud saada andmeid selle kohta, mitmelt põllupidajalt ja kuipalju kelleltki sügisel vilja võeti, aga need arvud öeldakse olevat riigi saladus. Komisjonis öeldi, et sügisene operatsioon on maksma läinud 20 miljonit. Kui ma eksin, siis tulgu valitsuse liikmed ja õiendagu mu eksitus. Seni kui seda tehtud ei ole, võin lugeda oma andmed õigeiks.

Käsiraha nr 2, millega tegemist antud korral, läheb riigile maksma 50 miljonit. See 50 miljonit ongi käesoleva seaduseelnõu hingeks. Tarvis on see meelega maksta. Ega saa siis säärasel korral arvestada majanduslikke või muid kaineid motiive. Need kõik tulevad jätta kõrvale ning asuda härra Juhkami poolt jumalikult lihtsasti vormuleeritud põhimõttele: valitsus tahab ja — ta peab saama, muid argumente pole vaja. Valitsus tahab 50 miljonit selleks, et kabinetti koos hoida. See 50 miljonit ei ole siis muud, kui kabineti kitt, aga väga kallis kitt. Aga muidugi — katmata sel-

lega välja tulla ei juleta. Tarvis on sellele halvasti haisevale kitile anda viisakas koor. Öeldakse, 50 miljonit on vajalik selleks, et häda ikalduse all kannatanud põllupidajate keskel maal on väga suur ja neid tuleb aidata. Aga ma näitasin juba, et see silt sisu ei kata. Just kõige rohkem hädasolijaist läheb see laen mööda, kasu saavad sellest vaid need, kellel on vilja või raha võõrastelt vilja ostmiseks, et seda anda ära oma vilja pähe. Jällegi läheb täide pühakirja sõna: Kellel on, sellele antakse juurde, vaese käest aga võetakse viimnegi leivapaluke.

Kõigil neil põhjustel on meie rühm algusest asunud käesoleva seaduseelnõu suhtes eitavale seisukohale. Meie rühm oleks leidnud elnõu olema vähegi vastuvõetava, kui oleks meie poolt tehtud ja komisjonis vastuvõetud parandus jõusse jäänud. Kuid valitsus on täna sellele vastu vaieldud ja öelnud, et ta selle parandusega ei lepi. Ta tahab endale vabu käsi viljahinna määramiseks, et sel teel anda viiskümmend miljonit senti politilist käsiraha kogumeestele selle pandiks, et viljatollid tulevad.

Ma arvan, et meie riik liiga vaene on säärase suurte käsirahade maksmiseks. Minge maale, siis näete, et häda seal tõepoolest väga suur, nii äärmiselt suur, et ei saagi olla suurem. Keskmiste ja väikekohtade pidajad, popsidest rääkimata, on otse kisendavas rahahädas. Aga seda hirmust häda ei arstita ometi sellega, kui lisaks endisele koormale tahetakse veel viiskümmend miljonit senti uut maksu manu panna. See oleks meeletus.

Meie rühm hääletab kõigil neil kaalutlustel seaduseelnõu vastu. Ta leiab, et elnõuga ei tabata taotletud sihti: aidata neid, kes tänavu kõige rohkem kannatavad mulluse ikalduse tagajärgede all. Meie rühm aga loeb seejuures endastmõistetavaks, et vaja on vastu tulla kõigile ikalduse- ja seemneviljalaenu võtjaile laenukasutamise tähtaegade edasilükkamise teel, hoolitsedes, et laenu andnud rahaasutused ei ajaks kõrgele pikendatud laenu protsenti. Tuleb kahetseda, et valitsus seda abinõu ei ole võtnud tarvitusele õigel ajal. Mitmed laenu saajad on vahepeal, nagu komisjoni aruandja väga õieti tähendas, oma laenu tasunud väga rasketel tingimustel, alla hinna oma loomi müües. Laenu tähtaegade pikendamine õigel ajal oleks olnud kergenduseks kõigile laenu saajaile.

M. Martinson (põl): Lugupeetud Riigikogu liikmed! Tahaksin peatuda mõne väite juures, mis rkl. Gustavson ette tõi. Rkl. Gustavson'i kõnedest käib punase joonena läbi, mitte ükski tänaõhtusest kõnest, vaid kogu selle seaduse arutamisel ka rahaasjan-

duse komisjonis, see joon, et vaadake, see on toetus suurematele põllumeestele, kuna väikesed põllupidajad mingit abi ei saa, vaid koguni veel juurde peavad maksma rikkamatele põllumeestele, kellel vilja anda. See kaugegtki tõele ei vasta. Selle kohta vahetati mõtteid rahaasjanduse komisjonis ja kinnitati, et meil suuri põllupidajaid ei ole, on vaid üksikud järele jäänud ja nende hulgas on meie linnad. Rkl. Gustavson paiskas siin mõtte esile, et tuldagu ja öeldagu, kes need inimesed on, kes siis, kui sõjaväele vilja võeti, vilja said üle lubatud normi anda. Tahaksin näidata asutuse, kes on suurpõllupidaja. Seda on Viljandi linnavalitsus, kelle eesotsas seisab sotsialist Maramaa, ja linnavalitsus on andnud 840 puuda rukist sõjaväele. (L. J o h a n s o n, stp: Temalt ei oleks tulnud võtta!) Kui rkl. Gustavson rahaasjanduse komisjonis kahtlustustega läks isegi niikaugele, et säärane viljavõtmine võimaldavat spekuloida mitte põllumeestele, kes vilja annavad, vaid ka äridele, kes vilja kokkuostmisel teotsevad, nagu seda on ETK, seemnevilja ühisus, Puhk ja teised. Vaadake, härrad sotsialistid, teie eneste ridades on inimesi, kes spekulatsiooni peale kõigepealt välja läinud, (V a h e l h ü ü e.) sest Viljandi linnavalitsus on pärast ostnud 600 puuda odavahinnalist rukist, mis välismaalt toodud. Teiste teadete järgi, ma ei saanud neid veel kontrollida, olevat ta ostnud koguni üle 600 puuda rukist. Milleks oli Viljandi linnavalitsusel tarvis oma rukis ära müüa, ja hiljem välisrukist osta, eks see ole spekulatsioon? Siin tuldakse ja kahtlustatakse ainult rikkamaid põllumehi, et ainult nemad saavad vilja anda. Meil peaks kõigil selge olema, mida kehvem majapidamine, seda rohkem kasvatab teravilja. Kui see mõnele teada ei ole, siis on tarvis minna maale ja vaadata. Ma olen maal käinud ja olen kuulnud arvamisi, mida seal viimastel päevadel avaldatakse, ja need ei kõnele seda keelt, mida siin väljendas härra Gustavson, vaid hoopis vastupidist. Teie näete, et kehv põllumees peab vilja müüma ka sel ajal, kui hinnad kõige madalamad, et natukenegi raha saada, sest mujalt kuskilt raha võtta ei ole. See nähtus kordub igal sügisel. Kehvem põllumees ja asunik, kellel karjapidamine ei ole arendatud, need on viljamüüjad. Ma elan ka asunduses ja näen, mis seal sünnib. Just noored asunikud on suurelt osalt viljamüüjad, kuskilt mujalt nad maksudeks raha ei saa, sest karja neil tarvilikul määral ei ole, kuna karjapidamine ei ole niivõrt nende juures arenenud kui vanemates taludes. Ja just teraviljakasvatuses seisab nende sissetulek. Siin tulla ja öelda, et rikkad saavad viljavõtmisest kasu ja kehvad

mitte, ei ole õige. Asi on täiesti ümber pööratud. Jõukamad põllumehed kasvatavad karja ja teravilja ei müü.

R. P e n n o (as): Lugupeetud Riigikogu liikmed! Meie käesoleva seaduse arutamisel paratamata peame pilgu heitma sellele, mis praegu maal sünnib, ja milleks õieti käesoleva seaduse vastuvõtmist vaja. Kindel on, et käesoleval aastal, nagu aruandja siin tähendas, meil saak parem oli, ületas keskmise normi. Kuid meie keskmised normid viimastel aastatel selle tõttu, et siin seas terve rida halbu ja ikalduseaastaid, on selle tõttu madalamad kui normaaloludes. Käesolevat aastat võib ainult keskmiseks aastaks pidada. Käesoleval aastal on raskused põllumajanduses eriti seepärast, et võrdlemisi raske võlakoorem eelmistest aastatest koormab põllumajandust. Sagedasti on majanduse- ja tarvitajateühingud sunnitud võrdlemisi väikseid vekslid vastu võtma, mida meie Eesti pank oma põhikirja järgi isegi diskonteerida ei saa. Need vekslid on sagedasti alla 50 krooni. Vekslite hulka, mis maal praegu liigub ja mis sattunud riigi keskpankadesse, ei ole jõutud täpselt kindlaks teha, sest nende lugemine sünnib kaalu järgi. Köneldakse aga, et vekslite hulk ulatuvat 30—40.000-ni. Igatahes olukord on säärane, et nende vekslite tähtajad on käes, ja talupidajad on kohustatud neid lunastama. (V a h e l h ü ü e pahemalt poolt.) Tähtajad on küll pikendatud, aga teie teate ka, et iga tähtaja pikendamisel nõutakse protsendid, nii et laenajail tulevad oma kohustused paratamata kanda, ja selleks on raha tingimata tarvis. Ma ei eita, et Vabariigi Valitsuse sammud laenude pikendamise alal aitavad märksa kaasa põllumajanduse olukorra parandamisele. Kuid mitmesugused maksud, mille tähtaegu pikendada ei saa, näiteks rendid ja teised säärased maksud, nõuavad ikkagi raha. Meie põllumajanduse olukord on raske seetõttu, et hinnad on üldiselt nii välisturul kui ka kodumaal langenud. Kodumaal pakutakse kaerahinnaks 150 senti ja alla selle puud. Kartulitünder — kui kartulimüügist üldse juttu — maksab 220 senti ja alla selle. Kui meie põllumajandusele tahame vastu tulla, siis peame paratamata looma olukorra, kus meie ainetel turg oleks. Kui pakkumine suurem, siis on kindel, et hinnad veel alla poole lähevad.

Härra Oinas küsib, et mis me oleme teinud selleks, et töölised linnas kartuleid osta jõuaksid. Kui meie selle maksuvõime tõstaksime linnas mitmekordseks, siis see kartuli tarvitamise kvantumit ei muudaks. See ei suurene. Selle tõttu peame teisi võimalusi leidma.

Praegu kartuli väljavedu peaaegu ei ole. Soomega on leping, aga selle uuendamiseks on praegu läbirääkimised käimas. Nagu näha, ei ole tungi sinna müügiks, sest hinnad on madalad. (V a h e l h ü ü e pahemalt poolt.) Kui see nii on, siis on paratamatud teiste ainete pakkumised.

Võiks küsida, mispärast võid ei müüda. Meie karjapidamine on aga kahjuks arenemisel, kuid on palju kohti, kus see veel tavaliselt edenenud ei ole, ja paratamata tekib seal vilja ülejääk. Viimasel ajal peame kahjuks märkima üldist võihindade langust. Paratamata katsuvad inimesed igasugusel teel aineid sulaks teha, et kõiki oma kohustusi täita. Üheks niisuguseks teeks on teraviljamüük. Teraviljamüük meil Eestis on korraldamata. Kui härrad sotsialistid tulevad süüdistusega valitsuse kohta, et ta nõuab teatava summa selle ala korraldamiseks, siis ei ole see põhjendatud. (O. G u s t a v s o n, stp: Vilja kokkuostmiseks.) Just kokkuostmise asjus tekkivate võimalikkude kulude katteks on see summa mõeldud. Peab tähendama, et praegusel ajal on see ainuke võimalus teraviljaostu kui niisuguse teostamiseks. Härrad sotsialistid, ma juhin teie tähelepanu sellele, et oleme teiega ühel arvamisel, et tööstusesaaduste riigi poolt tellimise puhul oleme selle poolt, et osta kodumaa saadusi, olgugi et need kallimad tulevad kui välismaa saadused. Minu arvates ei saaks tööstuse suhtes ühe mõõduga ja põllumajanduse suhtes teise mõõduga mõõta. Kui tahame, et raha kodumaale jääks, peame põllumajanduse toetamiseks mõned miljonid rohkem välja andma. Siinjuures ei tohiks igasuguseid muid põhjusi arvesse võtta, vaid peaksime arvestama meie üldist majanduslikku olukorda.

Lõpuks tahaksin peatuda härra Gustavson'i väidete juures viljaostu suhtes sõjaväele. Pean tähendama, et ennem ei ole nii suurt viljapakkumist sõjaväele olnud kui käesoleval aastal just seepärast, et pole nii suuri kohustusi riigi vastu täita olnud. (O. G u s t a v s o n, stp: Igalt puudalt maksti 50 senti rohkem.) Nii, nagu mul andmed käes, on igal aastal makstud üle turuhinna. Valitsus on pidanud seda tegema, meie ei heida seda ühelegi valitsusele ette, kui on makstud rohkem, kui Riigikogu eelarves lubanud. Mineval aastal võtsime eelarvesse puuda kohta 325 senti, on makstud 295 senti, nii et käesoleval aastal valitsus on talitanud eelarve suhtes täiesti korrektselt. Igal aastal on makstud üle eelarve selle tõttu, et seda oldi sunnitud tegema.

Kui nüüd see ost teostati, siis ei võinud alguses arvatagi, et niipalju vilja kokku tuleb,

ja niipea, kui esimestel päevadel näha oli, et vilja niipalju tuleb, tehti korraldus, kus määrati kvantumid, määrati sõdurid, kes pidid vaatama, et üks inimene mitu korda oma vilja anda ei saaks.

Edasi härra Gustavson tõi ette, et viljaost ei olevat igale poole ulatunud. Nagu Kaitseminister tähendas, jätkati rukkiostu järele kaeraostu neist kohtadest, kuhu rukkiost polnud ulatunud. Ja mina arvan, et valitsus täiesti õieti vilja kokkuostu juures talitab, kui ta ligikaudu need kohad nüüdseks viljaostuks kindlaks määrab, kuhu kaitsevägele viljaost ei ole ulatunud. (O. G u s t a v s o n, stp: Seda ei saa teha.) Absoluutselt niisugust korda, et igasse kohta ühel määral ulatuks see ost, seda muidugi teostada ei saa. (O. G u s t a v s o n, stp: See oleneb neist organisatsioonidest.) Ma tulen ka veel selle juurde, miks on otsarbekohane nende organisatsioonide kaudu viljaostu teostada. Minule näib, et valitsus on täitsa õige tee valinud, kui ta kavatseb osta vilja nende organisatsioonide kaudu, kelle kaudu anti vilja põllupidajatele. Selle tagajärjel ei ole erilist kontrolli või kõrvalkontrolli vaja. Nemat tunnevad neid inimesi, ja inimesed saavad sel teel oma vekslitest lahti. Ma arvan, et sel seadusel on see hea külg, et see annab võimaluse vähendada vekslite hulka, mis maal olemas. Kui tahame põllumajanduse tervendamise sihis töötada, siis peame varem või hiljem veksliteuputusest lahti saama.

Vaheaeg kl. 19.08 min. — kl. 19.32 min.

K. T o n k m a n (põl): Austatud Riigikogu liikmed! Kõigepealt pean tähendama, et see on väga kurb, kui härrad sotsialistid tahavad käesoleva seaduse poliitilisele pinnale viia. See seadus ei ole poliitiline seadus, vaid hädaline puhtmajanduslik seadus. Kui rkl. Gustavson kõneleb siit kõnetoolilt ja toob ette rohelisi lippe, siis peab ütleva, et põllumeeste kogude rühm ei ole kunagi härradele sotsialistidele nende punast lippu ette toonud. (A. O i n a s, stp: Ega Gustavson ka lippu ette ei heitnud.) Vaadake stenogrammist järele. Siin ei ole rohelise lipuga või rohelise internatsionaaliga mingit tegemist. Roheline värv näib härra Gustavson'ile väga hirmus olema, ja arvan, et härra Gustavson ei julge vast enam Riigikogu saali tulla, sest põrand ja puldid on saalis rohelised. Kui suuremale rühmale Riigikogus, sotsialistidele, kes teie ka alati maal liigute ja inimestega kokku puutute, peaks ju selge olema, kui raske on praegu põllumajanduslik seisukord. Igale võhikule peaks arusaadav olema, kui suurde raskusse põllumehed sattunud, kuid sellelt seisukohalt seda küsimust ei vaadata, vaid hoopis poliiti-

liselt, et see seadus olevat mingisugune altkäämaksu seadus. Kui praegust rasket seisukorda arvesse võtta, mille lahendamiseks Vabariigi Valitsus tarvilikuks pidanud käesoleva seaduseelnõu Riigikogule esitada, siis tuleb seda tervitada, et ükskord ometi on hakatud aru saama, et tuleb viljaturu korraldama hakata. Aga see on alles tibatilluke algatus. (A. Oinas, stp: Seega siis väike käsiraha.) Kuulge, härrad sotsialistid, oodake natuke, mina räägin ka teie käsirahast. Mina kuulsin härra Gustavson'i külma rahuga ja palun mind ka mitte segada. (O. Gustavson, stp: Mina olen enam kui külm.) Teie olete väga kuum, kui rohelist näete, see lööb Teid kohe verest välja. (Hariduse- ja sotsiaalminister J. Hünerson: Punane on ikka kuum, mis see muud saab olla.) Raske majanduslik seisukord ei ole tingitud sellest, et põllumehed oleksid ülejõu elanud, selleks tõendusi ei ole, vaid põllumehed on ikalduseaastate ja vildaku majandusepolitiika tagajärjel raskesse majanduslikku seisukorda sattunud. Selles seisabki tõsine põhjus ja ei ole mingisugust õigust härradel sotsialistidel valitsusele ja põllumeeste rühmale muid etteheiteid tegema tulla. Kui vaatame praegust põllumajanduslaenude suurust, siis ajab see otse hirmu peale: ainult ikalduse- ja seemneviljalaenu on umbes 5 miljonit krooni, (Kaitseminister O. Köster: Rohkem, rohkem vist on.) sellele tuleb veel juurde arvata kunstsõnnikulaen ja Rootsi krediidid pluss ühispankade laenud, sest põllumehed olid sunnitud laene tegema raskete majanduseaastate tõttu, et oma majandust vee peal hoida. Laenuid ja lõpmatuseni laenuid. Kuid ei saa põllumajanduse olukorda parandada ainult laenudega. Laene peab ka tasuma hakkama ja selleks peab vastava majandusepolitiika looma, kus põllumeestel võimalus avaneks oma laene tasuma hakata ja majanduslikku elu tervele pinnale viia. Selles seisab küsimus. Üks eelkõnelejatest tähendas, et tuleb Eesti panka põllumeeste vekslid, mille summa on alla 50 krooni, kus neid seepärast ei saa vastu võtta. Teiste sõnadega, see tähendab äärmist suurt rahapuudust, kus vekslitega ostetakse tarvilikke aineid. Vaadake, kui allamäge on meie põllumajandus läinud. Oodati suure huviga head põllumajanduslikku aastat. Põllumajanduse-aasta viljakasvu poolest oli üldiselt rahuldav, mõnes kohas isegi hea. Oli ka maakondi, kus viljakasv kehvaks osutus, eriti seal, kus läinud aastal ikaldus võrdlemisi suur oli, kus sügisel maad kündmata jäid, mis lõikusele mõju avaldas. Kui hakkame hea põllumajanduse-aasta tagajärgi vaatama ja kokku võtma, kas põllumajanduse-aasta on

suutnud meie rahvamajanduse elu tervendada, siis peab ütlema küll — mitte sugugi, vaid otse ümberpöörduvalt, rahapuudus on praegu suurem kui läinud aastal. Raha ei ole, raha ei liigu kuskil. (A. Oinas, stp vahelhüüe.) Härra Oinas, Teie olete majanduseteadlane, ärge tehke nii mõtlematuid vahelhüüeid. (A. Oinas, stp: Teie räägite nii imelikult.) Ma ei räägi sugugi imelikult, vaid Teie olete imelik oma vahelhüüetes. Ma räägin tõsiasiadest, et tänavusel heal põllumajanduseaastal ei ole meie põllumeeste rahvamajandus paranenud seepärast, et ei ole võimalik olnud põllumajanduse saadusi realiseerida ja raha ringkäiku saata. (A. Oinas, stp: See on teine asi!) Miks Teie jooksete kõne vahele? Mida rohkem Teie vahele hüüate, seda pikemaks venib minu kõne. Mina tahan Teile tõtt öelda. Teie ei saa oma näägutamistega tõtt varjata. Kui Teie aumees olete, siis tulge ja õiendame asjad ära. Kui loodeti head aastat, siis kordan veel ja kriipsutan alla, et see hea aasta meie majanduslikku seisukorda parandanud ei ole. Põllumees ei ole saanud põllumajanduslikke saadusi realiseerida. Põllumajanduse saaduste hinnad, eriti viljahinnad, on nii odavad, et põllumees vilja eest raha ei saa. Kui põllumehel raha ei ole, siis ei ole ka raha teistel, sest põllumees on riigis suurem kauba valmistaja ja turule saatja. (R. Penno, as: Ja tarvitaja ka.) Kui põllumees ei saa oma kauba eest raha, siis ei saa põllumees turult kaupa osta, ja seega on äri-elu kinni.

Teiselt poolt vaatame, kui võrt on vilja ja põllumajanduse saaduste hinnad kohutavalt langenud. Hinnad ei ole langenud meie oma tootmise tõusu arvel, vaid just seepärast, et tuuakse väljast lõpmata palju vilja. Ma ei hakka statistilisi andmeid ette tooma, vaid juhin tähelepanu ajalehtede teadetele, kus juhitakse tähelepanu sellele, kus mitmed sajadtuhanded puudad vilja väljast toodud, ja seda kõik sel aastal, kus meil endil vilja küllalt on. Vilja sissetoomise tagajärg on see, et meil on tekkinud viljaturul suur segadus, ei olegi viljahinda sõna tõsisel mõttes. Kui tahetakse viljast lahti saada, siis on see nagu mõni suur heategu, kui keegi põllumehelt puuda vilja ostab. Ma kriipsutan alla neid tõsiasju, mis rahaasjanduse komisjonis ette toodi. Viljakaupmehed kuulutatavad hinnad teatud jaamades, nagu oli Raasikul ja Ristil vastuvõtmisel, et makstakse kaerapuudast 1 kroon 40 senti. Põllumehi tuli sellele odavale hinnale vaatamata suurel arvul kokku viljakoormatega. Ärimees ostab mõnedkümnend puudad kaeru ja ütleb siis, enam ei ole tarvis. Siis aga tuleb teine kaupmees, nagu

mõni suur heategija, ütleb, et temal oleks ka vilja tarvis ja ostab kokkutoodud vilja ära, kuid mitte enam 140 senti puud, vaid nüüd juba 90 senti puudast makstes. Vaadake, kuidas meie põllumeestega tehakse. Kujutame ette, et makstakse 90 senti kaerapuudast, sellega peab põllumees oma taluga välja tulema. Minu härrad, lubage, põllumees ei saa karjast ega sigadest nii ruttu raha kätte, kui seda praegu hädasti tarvis on. Põllumeestel on tarvis teenijatele palka maksta, maksud tasuda j.n.e. Karjasaaduste hinnad on välis- turul langenud ja ei ole lootust, et hinnad tõusta võiksid. Kui võrrelda kevadel külvi- seemne ostuhinda ja nüüd sügisel müüdava vilja hinda, — kevadel maksis seemnevilja- puud 450 senti, linaseeme oli veel kallim, sügisel saab põllumees ainult 100 senti puu- dast, siis läheb 4 kuni 5 puuda tarvis, kui saab ühe puuda seemnevilja maksta. (A. S i r r o, stp: Aga mitu seemet annab?) Ma võin ka seda Teile öelda. Läänemaal on hea saak, kui 6 seemet saadakse. See tähendab, andku 4 seemet ära, 2 jääb järele, millest aasta elama peab ja kevadel veel maha külvama kõik ka- hest seemnest. Võtke põllumajanduse statistika aastaraamat ja vaadake, kuipalju Läänemaal põllumaad on ja võrrelge, kui suur põllumehe saak on, et tema võib 4 kuni 5 seemet seemne- viljalaenu tasumiseks maksta. Põhja-Harju- maal ei saada ka üle kuue seemne. Viljandi- ja Tartumaal võibolla saadakse küll rohkem, aga kuipalju, seda ma ei tea. (A. T u p i t s, põl: Mitmepool Tartumaal ka ei saa.) Pärnumaa saak ei ole ka suurem. Vaadake, missuguses seisukorras põllumees praegu on. Läänud kevadel põllumeeste kogude rühm alatasa kõneles, et seemnevilja puudus on suur, siis kõneldi sotsialistide ridadest, kes sel ajal vastutajad olid, sest sotsialistide juhtimisel töötas selleaegne Vabariigi Valitsus, et meil ei lähe niipalju seemnevilja tarvis, põllumeeste häda ei ole nii suur. Aga seemnevilja läks rohkem tarvis, kui pärast seda anda suudeti. Häda oli suur, siis ei ole põllumehel võimalik praegu seemneviljalaenu tasuda. Vaadake, kuikaugele teie olete oma majandusepoliitika- ga põllumehe viinud. Härra Gustavson kõneles sellest, et meie oleksime pidanud lätlaste eeskujul tegema, seemneviljalaenu naturaallaenu- le üle viima, aga see olevat tegemata jäetud. Ja kui teie seda praegusele valitsusele ja põl- lumeeste ridadele ette heidate, et see korral- dus tegemata, siis ei ole see etteheide õige. Seda ei ole võimalik meil läbi viia, selleks puu- duvad andmed. (R. P e n n o, as: Ei, Lätis oli ka ikka raha peal.) Läti põllutööminister kõneles, et laenatud seeme arvutati raha ja seemnesordi ning paljuse peale, see on ka

natuuras korraga, kui seemnevilja välja anti. (A. O i n a s, stp: Seim võttis vastava seaduse vastu.) Seim võttis sügisel seemneviljalaenu viljaga tasumise seaduse vastu, aga neil alus- tel, mis põllutööministeeriumil olid. Kui meie tahaksime ka Läti eeskujul niisuguse seaduse vastu võtta, siis on seda võimata tege- likult läbi viia. Laenuks on antud mitmesugu- sed seemned, ei ole teada, kuipalju, missugust seemet laenuks antud, ka nende hinnad puudu- vad. Aga Läti põllutööministeerium regist- reeris kõik, ja selle põhjal oli võimalik Lätis see seadus läbi viia. Põllumehed on teinud suuri jõupingutusi, et laene tasuda, ja on püüdnud end hädast välja aidata. Aruandja luges ette andmed, kus vaatamata halvale turu- le ja odavatele hindadele on põllumeestel siiski korda läinud suurel hulgal laene tasuda. See on aga ka viimne jõupingutus. On isegi juhte ette tulnud, kus põllumees tuli tarvitaja- teühisusse, maksis osa vekslit ära, osa piken- das, siis oli tal tasku nii tühi, et ei jätkunud pennigi veksliplangi lunastamiseks, vaid lae- nas selle raha teiselt mehelt. Kui nüüd kõneldakse siin mingisugusest rikastamisest, siis see ei ole õige.

Oletame, nagu sotsialistid soovivad, et võtame aluseks turuhinna ja selle põhjal ostame põllumeestelt vilja kokku, kuna põllu- meestel viljamüümisega ühtlasi võimalus on võlgu tasuda, siis küsin ma, millega need põl- lumehed siis elavad, kui nad võlga peavad praeguse turuhinnaga tasuma? On küsitav, kas tal üldse niipalju vilja on, et ta sellega võiks oma laenu tasuda. Tähendab, võlakoorem kas- vab alatasa niisama, kui lumepall katusel- te veeredes.

Kui meie tahame põllumajandust võla- koormast vabastada, siis on esimene asi, et peame võimalused looma, et põllumees raha saaks, millega ta laenu tasuda võiks. Käes- olev seadus tahab seda küsimust osaliselt la- hendada. Ma ütlen osaliselt just seepärast, et põllumees ei saa kõike vilja ära müüa ega kõiki laene tasuda. Hea, kui ta saab osa laenu ja protsendid ära maksta.

Rkl. härra Gustavson juhtis tähelepanu sellele, et vaadake, sellest ei ole neil põllu- meestel kasu, kes kõige rohkem ikalduse all kannatavad, siis pean ütleva, et osalt on see õige. Kasari jõe ümbruskonnas, kus ikaldus suur oli, ütlevad põllumehed, kui meie tõu- vilja ka müüa saame, siis saaks vähegi raha liikuma. Seepärast oleks eriti soovitav, et suvilja suuremal määral ostetaks, mis ikal- duse piirkonnas põllumeestele suureks abiks oleks.

Ma kriipsutan eriti alla, et valitsus seda tähele paneks ja selle järgi talitaks.

Edasi tähendas härra Gustavson, et see seadus olevat rikkaste seadus. (O. G u s t a v s o n, stp: Rikkamate seadus!) Ah, rikkamate seadus. Ma ei saa sellest vahest aru. Põllumees, kes ikalduselaenu võtnud ja seda laenu võrdlemisi odava viljahinnaga peab maksma, ei ole rikas põllumees. See on vaeste seadus. Rikkamad on suutnud oma majapidamised karjamajapidamisele üle viia. Kehvikud, iseäranis asunikud, ei ole suutnud karjamajapidamist sisse seada ja nende sissetulek oleneb teravilja hinnast. Vaene põllumees peab vilja müüma, sest et tal võimalik ei ole vilja alal hoida muuks otstarbeks, näiteks sigade kasvatamiseks ja kariloomade toitmiseks, kust alles mitme kuu pärast sissetulekut võib loota. Temal jääb järele ainult üks võimalus, et müüa mõnikümmend puuda vilja ja seega oma majapidamist aidata. Ta õieti ei saagi seega majapidamist aidata, vaid maksab seemnelaenu ära. See on ebaõige, kui öeldakse, et see olevat rikkaste seadus.

Edasi, rkl. Gustavson ütles, et suvivilja võetakse võrdlemisi vähe. Olge head, tehke ettepanek, et valitsus ostaks suvivilja rohkem. (O. G u s t a v s o n, stp: Aga kuhu ta selle paneb?) Aga kuhu põllumees selle paneb? Valitsus ja ka teie olete selle poolt, et väljast palju vilja tuuaks. Seda kõike näete pealt ja selle vastu ei räägi sõnagi. Nüüd küsite, kuhu valitsus selle vilja paneb. Aga mina küsiksin, kuhu põllumees selle vilja paneb? Kui teie lähete ja müüte mõne põllupidaja talu maha võla eest, siis teie ka ei leia ostjat sellele viljale ega ka talule.

Mis puutub spekulatsioonile, nagu hakkaksid põllumeesed spekulerima viljaga, siis see ei osutu õigeks. Kui küsiti rahaasjanduse alamkomisjonis, kui suur see hinnavahe on, kas on võimalik, et spekulatsioon võiks tekkida, siis selgus, et see ei ole võimalik seepärast, et viljahind, mida valitsus kavatseb maksta, on nii väike, et ostes ja jälle müües vahekasu üldse olla ei saa. Siin ei saa spekulatsioonist juttugi olla. Ja edasi võetakse vilja ainult kasvatajatelt enestelt vastu, mitte viljakauplejatelt.

Edasi kõneles härra Gustavson turuhinnast, aga jättis ütlemata, missugusest turuhinnast ta kõneles, kas Antsla, Pärnu, Tallinna, Viljandi või Hamburgi turuhindadest. (O. G u s t a v s o n, stp: Või Vigala, Märjamaa.) Viljaturul ei olegi praegu kindlat hinda, seepärast et katsutakse, kus kellelgi võimalik oma viljast lahti saada. Kas Teie arvate, härra Gustavson, et see on turuhind, kui põllumees müüb 90 senti eest kaerapuuda. (O. G u s t a v s o n, stp: Ei ole.) Eks Teie siis toonud võrdluseks mõne turuhinna. (B. E i l m a n'i, stp vahelhüüe.)

Ju Teil siis lähemaid ärisidemeid on. Olete vist nähtavasti kompanjon.

Nüüd küsime, missuguses maakonnas müüakse meil kõige rohkem teravilja? Ma tooksin ette statistika keskbüroo andmed. Eriti huvitav oli kaart, mida rahaasjanduse komisjoni alamkomisjonis nägin. Sellest kaardist oli näha, kus kasvatatakse teravilja, lina j.n.e. Teravilja kasvatatakse Virumaal, Saaremaal ja Hiiumaal, kõnelemata Viljandist ja teistest. Tartu maakond kasvatab karja, aga on ka palju vilja müünud, mis selle tõenduseks, et karjakasvatamise koht ka vilja suudab produtseerida. Nii et teraviljakasvatust ei takista karjakasvatust, vaid ümberpöörduvalt — müüakse rohkem teravilja.

Edasi juhiksin tähelepanu meie põllumajanduse kaitseküsimusele. Siin tarvitatakse kaheksugust mõõdupuud. Kui on tööstuse kaitseküsimus kõne all, siis ollakse nõus tööstusele kaitset andma, sest see olevat ühtlasi ka tööküsimus.

Ma tuletaksin meelde, kuidas härra Teedeminister hiljuti rahaasjanduse komisjonis informatsiooni andis raudteevedurite tellimise asjas. Kas osta uued raudteevedurid kodumaalt või välismaalt? Kui tellime vedurid kodumaalt, tuleb rahast puudus umbes 11 miljonit senti, tuleb sedavõrt rohkem maksta, kui välismaalt tellides. Mis ütlesid siis härrad sotsialistid? Nemad ütlesid, et kuigi tuleb kodumaalt tellimine kallim, tuleb vedureid siiski kodumaalt tellida. Kellele siis, mu härrad, altkäemaksu anti 11 miljoni senti võrra? Nii on eelarvekomisjonis igal aastal toonitunud, et meie riigiasutused peavad eeskätt tellima kõik tarbed kodumaa tehastelt. Läänud aastal oli Kasari jõel mootorpaatide mootoriga suur häda, seepärast et Teedeministerium ei andnud luba mootoreid välismaalt tellida, vaid kodumaalt. Kuid kodumaa tehastelt, eriti „Seileri“ tehasel Pärnus oli niipalju tööd, et see ei suutnud nii ruttu mootoreid valmistada kui tarvis oli, ning seetõttu tuli Kasaril otse kilplase tööd teha, käsitsi jõge mööda igapäev kümnete kilomeetrite viisi sõuda ja baggermasinatega õli ja muid tarbeid juurde vedada. Kummas on rohkem töötavaid käsi, kas tööstuses või põllumajanduses. Võib otsekohe öelda, et põllumajanduses on rohkem töötavaid käsi. Missuguse õigusega tulete ütleva, et 50 miljonit senti antakse altkäemaksuks, mis seemneviljalaenu korraldamiseks kavatsetakse kulutada? Missuguse õigusega viskate põllumajanduses töötajad uulitsale, sest neil puudub töövõimalus? Siin võib kindla järelduse teha, et kui meie põllumajandus aasta-aastalt langeb, siis tulevad inimesed tahtmata maalt linna ning tekitavad linnas töös-

tusetööliste suure võistluse, ja seega kasvab linnas töötatööliste hulk. See tuleb järelikult sellest, et ei taheta aru saada, kui halvatud praegu põllumajandus on, ei võeta arvesse ikalduseaastaid, vaid öeldakse, et saame käsiraha. Vaadake, missugust politikat meil aetakse: kui on midagi tarvis tööstusetööliste, tunnustatakse igasugune kaitse tarvilikuks, püütakse seda igapidi edendada ja seda riigikassa arvel, ka nende kodanikkude arvel, kelle esindajad meie siin oleme. Meie ei ole nende summade vastu olnud teades, et see ei ole ainult tööliste, vaid ka riigi ja rahvamajanduse küsimus. Teiselt poolt ei tohi unustada, et ka põllumajandus vajab hädasti kaitset. Kus on põllumajanduse kaitse? (B. E i l m a n'i, stp vahelhüüe.) Teie, härra Eilman, normeerige midagi muud, ärge tulge palku normeerima. (N a e r.) Kui vaadata meie majanduseelu, härrad Riigikogu liikmed, teie peate tunnistajaks olema selle kurva tõe juures, et võttes Riigi Teataja, seal muud ei ole, kui ainult oksjoni- ja oksjoni-kuulutused. Kas on see majanduseelus terve nähtus, et niipalju oksjone tehakse, kas on see tervendav nähtus, kui terved asundused tahtakse oksjonil maha müüa. Kas see on tervendav nähtus, kus maareform läbi viidud ja asunikudele maad ja ehituselaenu antud, et nad meie rahvamajandusele kasulikud oleksid, et nad võiksid maast produtseerida ja saavutatud produkte turule saata, kui nüüd müüakse nende talud oksjonil maha. Kui teie ütlete, et see on loomulik, siis ei ole teie riigimehed, siis ei kannata teie rahvaesindajate nime. Kas see on tervendav nähtus, kui müüakse oksjonil maha terve hulk vanu, põliseid talusid? Pean siinjuures alla kriipsutama, et nende põliste talude müük ei ole sellest tingitud, et inimesed oleksid pillavalt elanud, vaid halb majandusepolitiika ja ikalduseaastad on selleks kaasa mõjunud. Selle tagajärjel tekib meil teatud arv töötatöölisi juurde, kellel ei ole kodu ja kellel ei ole tööd. Kas on see loomulik nähtus, ma kordan veel, kui põlised talud oksjonil maha müüakse ja inimesed kerjajaiks tehakse. Maahind on pööraselt langenud ja oksjonil müüdnud talude eest ei saa isegi hoonete hinda. Kui põllumeeste kogude rühm põllumajandusele kaitset nõuab, siis naerate teie ja räägite rohelisest lipust. Teie tahate oma punase lipu majakatustele panna ja näidata, mis teed peab käima — see on oksjonihäämri tee.

Sellest seisukohast välja minnes ei saa meie kuidagi viisi teie majandusepolitiikaga kaasa minna. Ma olen rahulikult pealt kuulunud praegusel Riigikogu istungjärgul, aga viimaks lõpeb kannatus, kui kuuled igapäev näägutamisi põllupidajate arvel. Kannatus lõpeb, kui tullakse valitsuse kallale, eriti Kaitseministri

kallale seepärast, et ta olevat maksnud kõrgeimat hinda kaitsevæele võetava vilja eest. Aga härra Gustavson jättis selle nimetamata, et Teedeminister andis tööstusele vedurite eest 11 miljonit senti rohkem. See on kahesugune mõõdupuu, millega teie mõõdate. (B. E i l m a n'i, stp vahelhüüe.) Mis Teil viga on? Oleme kogu aja kaitsnud ja nõudnud põllumajandusele kaitset, aga sellest ei ole seni midagi välja tulnud. Kui nüüd vaatate seda suurt segadust, mis seeläbi tekkinud, siis peab imestama, et ka praegu ei taheta aru saada sellest, mille poole meie majandus praegu läheb, see on kuristikupoole. Meil on ametis hulk agronome, kes riigilt palka saavad. Nad on selleks ametisse kutsutud, et peavad andma põllumeestele õpetust, kuidas põllumehed võiksid oma põllumajandust paremini korraldada, et rohkem saadusi valmistada. Saaduste valmistamise õpetus on agronoomi ülesanne. (V a h e l h ü ü e.) Jah, väga õige, aga agronoomid õpetavad ka, et saaduste valmistamine peab enese tasuma. Kui oleme kasvatanud põllusaadusi, nagu tänavu teravilja, siis ei ole turgu, kuhu müüa. Agronoomid on virgutanud põllumehi kunstsõnnikut tarvitama, paremaid põllutööriistu muretsema, et rohkem saaki saada, kuid sügisel on vili aidas, kunstsõnniku-vekslid tulevad maksta, aga kohta ei ole, kuhu saaki müüa. Mis kasu on meil siis lõpuks sellest, kui õpetame põllumeest ainult vilja kasvatama, produtseerima, saaki tõstma, aga kui seda kohta ei ole, kuhu põllumees oma saadusi müüb? Vaadake, see ei ole õige majandusepolitiika. Saadusi peab realiseeritama ja realiseeritud summa peab tasuma tööstuse kulud. Põllumajanduses töötab suur hulk põllutöölisi, need nõuavad palka, aga sagedasti ei ole põllumehele raha palgamaksmiseks. (E. K i n k, stp: Rukkipuuda hind kallimaks, siis asi paraneb.) Kuulge, härra Kink, näidake teine tee, kuidas raha saada, siis jätame selle neetud rukkipuuda rahule. Aga kui peaks aeg tulema, kus seda rukist vähe on, siis on härra Kink esimene, kott seljas, tshekk taskus ja kepp käes, kes tuleb talumehe aidausse juurde, et anna rukist. Niikaua, kui välismaa rukist on, siis ei kõlba oma rukis kuskile. Tuleb meelde Vene rahvajutt sellest, kuidas venelasel leib otsa saanud ja naine surnud. Teine küsinud, mis naisel viga oli? Mees vastanud, et sibulat oli, kurki oli. „Aga kas leiba ka oli?“ küsis teine. — „Ei, leiba ei olnud.“ — Nii on lugu ka praegu. (V a h e l h ü ü e: Nad söövad sibulaid.) Näidake, härrad sotsialistid, teine tee, kuidas meie põllumajandus peab kasu toov olema, siis jätame rukkihinna. Kui põllumajandusest räägime, siis tuleb rukis tingimata kõne alla. (K. P ä t s, põl: Hõberebaseid kas-

vatama!) Võibolla ka seda. Põllumajanduse saaduste turule toimetamine ja turu leidmine on tähtsamaid päevaküsimusi. Kui küsime, kuidas käesoleval olukorral talitada, siis soovitakse laenu pikendamisega olukorrast üle saada. Millal tuleb aga siis laenu maksmise aeg? Kui tänava oli lõikuseaasta keskmistest parem, ja lükkame laenu maksmise küsimuse edasi tulevaks aastaks, aga ennustused tulevase viljasaagi kohta on veel paremad, tuleb küsida, mis siis saab, kui viljaturul sama seisukord valitseb, nagu praegu? Siis sünnib turul veel suurem segadus. Kuidas üldse siis sellest olukorrast pääseda, see peaks igale rumalamale kui lapsele selge olema — meie peame turu reguleerimiseks midagi ette võtma. Käesolev seadus on ainult väike seadus selle suure probleemi lahendamiseks, mida tarvis lahendada. Käesolevast seadusest loodame, et see vähemalt paneb viljaturu liikuma ja tekitab nõudmist vilja järele. Praegu on kõik soigus. Arvan, et selle seaduse peame põllumajanduse huvide kaitseks vastu võtma.

O. G u s t a v s o n (stp): Rkl. härra Tonkman'il on päris õigus: ta kannatus on täiesti katkenud ja pealegi üsna järsku. Sest kui sama seadust arutati rahaasjanduse komisjoni alamkomisjonis, siis oli härra Tonkman ka üks neist, kes vähemalt esialgu oli kahtleval seisukohal, kas seaduseelnõu esitatud kujul on vastuvõetav põllumeeste kogudele või mitte. (Hariduse- ja sotsiaalminister J. H ü n e r s o n : Inimene mõtleb!) Just. Nüüd vahepeal on härra Tonkman nähtavasti õige sügavasti järele mõelnud või on talle keegi — ma ei tihka öelda, targem, sest raske oleks oletada, et temast üldse keegi targem saab olla — lähemalt seletanud käesoleva seaduseelnõu pärispõhjusti. Selle tagajärjeks ongi olnud kannatuse katkemine. Aga kui kannatus liiga äkki katkeb, siis alati ebaõigest kohast, ja järelduste tegemine kannatab siis kahtlemata. Härra Tonkman mainis üht venelast. See tuletas mulle omakord meelde üht muhulast, kes öelnud: Muidu sellest leivast suuremat ei ole, aga kui see söögilaualt puudub, siis paneb see mehe ümber vaatama. On seegi tagasihoidlik hinnang kiidulaul leivale, mida vajavad kõik. Aga küsime, härra Tonkman, millal on leib kättesaadavam, kas siis, kui see on kallis, või siis, kui odav? (K. T o n k m a n'i, põl vahelhüüe.) Ma ei tea, kas ma olen nii vana, nagu härra Tonkman, aga seda võin ma siiski julgesti kinnitada, et rahvas hindab odavat leiba rohkem kui kallist. Teiste sõnadega: ei saa öelda, nagu oleks see kogu riigi ja rahva huvides, et meil oleksid hästi kallid viljahinnad. (J. S o o t s, põl: Mis tarvis siis hästi kallid, paras hind!)

On tekkinud teravad vaidlused selle üle, mis on meile üldise rahvamajanduse seisukohalt kasulikum — kas kallis või odav vili. On toodud statistilisi andmeid odava hinna poolt ja kalli vastu, ning überpöördult. Niihästi härra Tammann „Vaba Maas“ kui ka härra Luiga „Päevalehes“ on tulnud risti vastupidisele seisukohale, kui seda on härra Tonkman'i oma. Nad tõendavad, et üle riigi on 4.652 majapidamist, mis oleksid huvitatud sellest, et viljahinnad kerkiksid. Härra Tupits on püüdnud sellele „Kajas“ vastu vaielda. Aga objektiivselt võttes on härrade Tammann'i ja Luiga väited rohkem usutavam kui härra Tupitsa omad. 4.000 talu ümarguselt on huvitatud kõrgendatud viljahindadest. (M. L a a r m a n, põl: Enne ütlesite 4.500.) Enne ütlesin 4.652, Teie rahulduseks, härra Laarman, jäägem siis endise arvu juurde. Küsime, kelle arvel nende 4.652 majapidamise huvid tulevad rahuldada? Loomulikult teiste majapidamiste arvel, mis oma viljaga välja ei tule, vaid kus tuleb vilja juurde osta. (K. P ä t s, põl: Kui need 4.000 ka teraviljakasvatamise maha jäta, missugune pilt siis oleks?) Härra Päts, ma arvan, et nende 4.000 talu poolt produtseeritava vilja hulk ei ole nii suur, et meie viljaturg seepärast hukka läheks, kui see vili seal ära jääks. Võib seepärast eksimata väita, et meie oma maa ei jaks produtseerida niipalju vilja, kui siseturg tarvitab. Ning tahes või tahtmata tuleb meil vilja väljast sisse vedada.

Siit on selge, et need, kes juurde ostavad, peavad oma majapidamiste kõrvalt kinni maksma selle lisakulu, mille kallis leivahind endaga kaasa toob. Meie teame, et on kümnedtuhanded talud, kus ühel aastal oma viljaga otsotsaga kokku saadakse, aga teisel aastal väljast vilja juurde ostetakse.

Peale nende on aga kümnedtuhanded väikemajapidamised, kus vilja igal aastal juurde ostetakse. (Paremalt poolt: Müüvad vilja!) Vaadake statistikat!

Võtame näiteks Hiiumaa. Ma katsusin seal parkümmend aastat tagasi andmeid koguda Kõrgesaare valla kohta, kuipalju seal nõndanimetatud poeleivajahu ostetakse, ja sain õige suure puudadearvu aastas. Ja suurem protsent sellest langes just põllupidajatele. Aga seal pole midagi imestada — on kohti, kus 250—300 vakamaad maad, sellest aga kõigest 10—15 vakamaad põldu. (K. P ä t s, põl: Kas see nii peab jääma?) Ei. Aga kui tuleme selle juurde, missuguses suunas põllumajandust arendada, siis on see küsimus alles lõplikult lahendamata. (K. P ä t s, põl: See on alus selle lahendamiseks.) Härra Päts, Teie teate,

et meil on põllupidajate keskel inimesi, kes ütlevad, et teraviljakasvatamine ei tasu ennast meil ära. (A. Tupits, põl: Näiteks, kes ütleb?) Härra Pool näiteks. Ta on mitmel korral ajakirjanduslikkudes artiklites arendanud mõtet, et meie kliimas ja muus tingimustes ei tasu teraviljakasvatamine ennast nii ära, nagu karjapidamine. (Hariduse- ja sotsiaalminister J. H ü n e r s o n: Tingimused on muutunud.) Lugupeetud härra minister on oma päristöö kõrval sagedasti mahti leidnud käia pakkumas oma abi taluperenaistele maal, ja olete muidugi viibinud ka Võhmas. (Hariduse- ja sotsiaalminister J. H ü n e r s o n: Lähen varsti jälle.) Ma ei taha teha etteheiteid, nagu Teie ei peaks aitama perenaisi, kui neil püsti häda käes. Ma tahtsin vaid tähendada, et Teile väga hästi tohiks teada olla, et seal Eesti Taanis, see on Pilstvere, Kõo ja Võhma ümbruses on põllumajanduse arendamise suuna küsimus juba lahendatud: seal domineerib karjakasvatus, ja kuskil ei osteta niipalju vilja ja muud jõutoitu väljast juurde, kui just seal. Kui viljahinnad aetakse kalliks, siis oleks see otskohene hoop karjakasvatusele. (Hariduse- ja sotsiaalminister J. H ü n e r s o n: Miks see rukkiahind peaks karjakasvatamist ruineerima? Ega loomad rukist ei söö!) Teile kui agronoomile tohiks olla teada, härra minister, et viljahinnad on alati kindlas sõltuvuses. Nii siis: senikaua, kui on tõestamata, et meil teraviljakasvatamine on kasulikum karjapidamisest. (K. P ä t s, põl: Ega igalpool ei saa karja kasvatada.) ei saa öelda, et teravilja hindade tõstmine oleks üldsusele rahvamajanduslikult kasulik. Seal, kus mindud üle karjapidamisele, või kus selletagi ollakse sunnitud ostma vilja juurde, tähendab viljahinna tõstmine rasket hoopi põllumajandusele.

Edasi veel paar märkust teiste rkl. Tonkman'i väidete kohta. Rkl. Tonkman kurjustas, miks meie, sotsialistid, ei näitavat kohta, kuhu valitsus kokkuvõetud tõuvilja peab panema. Mis ajast saadik tahate sotsialiste teha valitsuse aidameheks? Ma ei rääkinud sellest, millisen sotsialistid tahaksid näha viljaostu korraldust. Ma kõnelesin vaid valitsuse vastavast kavast. Oleks targem, kui sotsialistide süüdistamise asemel läheksite ja küsiksite Põllutööministrilt või Riigivanemalt, miks valitsus kavatseb võtta nõnda vähe tõuvilja. Ja kui Teile öeldakse, et ei saa tõuvilja suuremal määral realiseerida, siis öelge: see pole minu mure, kuhu teie kokkuvõetud vilja panete, aga võtma peate niipalju, kui seda põllupidajal anda on. Siis oleksid Teie kurjustamised adresseeritud õieti ja meil ei oleks midagi Teie viha vastu. Aga niikaua, kui teie tahate meid teha valitsuse aidameheks, ütleme meie teile:

aitäh, meil pole suurt hoolimist kanda vastu-
tust valitsuse sammude eest.

Edasi kurtis härra Tonkman, et valitsuse poolt enamakstava hinna vahe olevat hirmus väike. Kui see nii on, kuidas saab siis teha järeldust, et käesoleva seaduse vastuvõtuga tehakse lõpp sellele ülekohtule, kus põllumees peab ühe puuda vilja eest, mille ta kevadel sai, 4 puuda andma. Kui valitsus 20—30 senti puudast rohkem maksab, ega siis selle tagajärjel veel puuda puudaga õiendada ei saa. Tähendab, see abinõu, millest teie arvate, et see nagu peoga laenusaja valu võtab, on õige väikese ulatusega. (K. T o n k m a n, põl: Härra Gustavson, pange juurde!)

Veel selgus, et härra Tonkman'il on hirmus raske vahet teha rikka ja rikkama vahel. Ma leian, et see vahe on päris selge. Võtame kaks põllumeest: antud korral on neist rikkam see, kellel vilja anda, ja vaesem see, kellel vilja anda ei ole. Sest viimane ei saa kasutada seda soodustust, mida valitsus talle tahab pakkuda käesoleva seadusega. Seepärast väitsingi ma, et seemnevilja- ja ikalduselaenu tasuda lubamine viljaga on rikkamate laenusajate soodustamine, kellel vilja anda. See soodustus ei taba neid põllupidajaid, kelle vili tänava aastalgi ikaldanud, kes võrreldes teistega kahtlemata kõige halvemas seisukorras. (K. P ä t s, põl: Selle järgi on Võhma mehed vaesemad!)

Härra Tonkman tõendas: meie riik olevat pankroti äärel. Härra Tonkman, nähtavasti on Teie kannatus siingi katkenud, ja seekord päris õigel kohal. Meie oleme sedasama juba ammugi öelnud. Aga küsigem, kes on olnud need, kelle politika 10 aasta jooksul viinud vabariigi pankroti äärele. Teie ja Teie poliitilised mõtteosalised olete küll väga kärmed süüdistama A. Rei valitsust. Aga isegi teie ei tihka vist tulla tõendama, et vabariigi pankrott on A. Rei valitsuse 4-kuise töö tulemus. Selle pankroti põhjusi peab otsima kaugemalt ja sügavamalt.

Kümne aasta jooksul olete peamiselt teie ja teie sõbrad riiki juhtinud. Kui Teie, härra Tonkman, selle politika surmaotsusele alla kirjutate, siis kirjutate ühtlasi alla iseoma erakonna ja meeste surmaotsusele. See surmaotsus on täiesti õigustatud.

Ja kui Teie, härra Tonkman, tahate keerutada seemneviljalaenu tasumise korraldamise küsimusest poomisnööri A. Rei valitsusele, siis on seegi korraldus vanem kui A. Rei valitsus. Kui „Kaja“ uskuda, siis võiks oletada seda, et see hea asi sai alguse tingimata siis, kui härrad põllumehed, kas Päts või Teemant, olid valitsuse eesotsas. (K. P ä t s, põl: Minu ajal küll mitte.) Laenuandmisega ühteaegu töötati loo-

mulikult välja ka laenu tasumise tingimused, ja samad tingimused maksavad praegugi veel.

Juhataja: Kõneleja, Teie kõneaug on läbi.

K. Tonkman (põl, fakt. märk.): Faktilise märkusena pean järgmist tähendama.

Kui rahaasjanduse komisjoni alamkomisjonis oli käesolev seadus arutamisel, siis küsisin mina ka teistega ühes kavu ja viljahinda, mida valitsus kavatses maksta. Kui kavad, viljahinnad ja teised küsimused valitsuse poolt esitati, olime selle seaduse poolt. Tähendab, et mina ei ole oma seisukohta muutnud, nii siis ei ole härra Gustavson'i väide õige.

Teiseks ütles härra Gustavson, et seemneviljalaenu maksmise küsimus olevat põllumeeste süü, et põllumehed ei saa võlga otsekohe viljaga maksta. Niisugust oletust ei saa olla, sest suurem viljalaenu operatsioon sündis Rei valitsuse ajal, ning selle laenu tasumisega on põllumehed praegu hädas. Mina ütlesin juba läinud aastal, et laen, mis põllumeestele antakse, peab pikaajaline olema.

Mis puutub sellesse, et põllumeeste kogude rühm olevat selles süüdi, et meie põllumajanduse seisukord praegu halb, siis põllumeeste kogude rühm on aastaid korduvalt sellele tähelepanu juhtinud, et niikaua riigi majanduslik elu ei tervene, kui põllumajanduse vaesekslapseks jätate.

O. Gustavson (stp, fakt. märk.): Üheks väga kaaluvaks põhjuseks, mis otsustab käesoleva seaduseelnõu vastuvõtu või tagasilükkamise, luges lugupeetud rkl. Tonkman alamkomisjonis selle, kuidas tahetakse vilja kokkuvõtmist korraldada. Selle korralduse selgitamiseks esitas härra Tonkman alamkomisjonis mitmel korral valitsuse esindajale kindla nõude: andke lähemaid seletusi. Ma võtsin osa kõigist alamkomisjonis, samuti ka rahaasjanduse komisjoni koosolekuist ja võin konstateerida, et valitsuse esindajad vilja kokkuvõtmise tehnilise korralduse kohta mingisuguseid lähemaid seletusi andnud ei ole. Järelikult langeb ära rkl. Tonkman'i tõendus, nagu oleks tema meelemuutus tingitud sellest, et küsimus selgemaks saanud.

M. Laarmann (põl): Väga lugupeetud rahvasaadikud! Seemneviljalaenu viljaga tasumise seaduse arutamisel on esile kerkinud vaidlused, kus küsimus seatud laiemale alusele, kui see seadus enese alla võtab. See puudutab üldse praegust põllumajanduslikku kriisi ja eriti ka meie majandusepolitika suuna.

Paluksin lubada mulle teha mõned äärmärked siin esiletoodud mõtteavalduste juures.

Pea kõigepealt rõõmustavaks nähteks tunnustama, et esimene kõneleja, nimelt rkl. Gustavson siin avalikult tunnustas seda põllumeeste ja põllumajanduse ringkondade ammus tõsiasi, et meil tõepoolest põllumajanduses raske kriis valitsemas. Pean tunnustama heameelega seda, et sealpool niikaugele jõutud ja aru saama hakatud, et nii edasi minna ei või ja et siin mõnesuguseid abinõusid tuleb tarvitusele võtta, kuidas sellest kriisist üle saada. Kui ma kuulasin mõnda endist kõnet, mis sealt poolt ringkonnast tuli, siis jäi mul tunne, nagu ei nähta või ei taheta näha, et meie põllumajandus ja minu arusaamise järgi terve meie riigimajandus ühtlasi sellega kriisi ajajärku põeb, ja et see meile hädaohlikuks võib saada, kui kriis veel sügavamaks läheb.

Tõepoolest, kui vähemalt ajakirjanduses ilmunud kirjeldusi tähele panna ja neid mõtteid jälgida, mis seal esile toodud, siis peab ütleva, et kriis on raskem, kui meile vast esimesel silmapilgul ilmsiks saab. Mul on käes üks „Postimehe“ viimaseid numbreid, kus väike ülevaade tehtud sellest, kuisuur laenukoorem õieti põllumajandust rõhub. Mina ei saa vastutust selle eest enesele võtta, et kõik arvud, mis siin lugeda, õiged on, aga igatahes pealiskaudse lugemise järgi paistab, et need käivad kokku nende andmetega, mis meile valitsuse ringkondade poolt antud, käivad kokku ka nende andmetega, mis statistika kuukirjadest võime saada. Sellest lehest selgub, et põllumajanduse laenukoorem tõuseb 32 miljoni kroonini, s. o. üle 3 miljardi senti. See on niisugune suur laenukoorem, mis tõsiselt mõtlema paneb, ja kui ette kujutame summa suurust, siis peame ka mõtlema, kuidas ometi seda laenu ükskord tasuda võib. Laenu on võetud alates 1923. a., kus vilu ja vihmane suvi enesega tõi raske loomatoidu, teravilja ja seemnevilja puuduse. 1924. a. kevadel ilmusid õieti need suured raskused, mille all praegu veel meie põllumajandus sipleb. Järjest, alates 1924. a. kevadest, on riiklikke laene võetud, aga siia maani ei ole niisugust aastat veel põllumajanduses olnud, et neid laene oleks võinud tasuda. Aga ei saa ju igavesti laene suurendada, peab ometi ükskord ka sellele mõtlema, kuidas neid tasuda. Oodati siis paremaid aegu, et põlluvili kasvama hakkaks, et põllumees saadustest võiks hinda saada ja sellest võlad tasuda. Kui tänavust aastat tähele pandi, arvati, et niisugune aasta on kätte jõudnud, et sammukese edasi saab ja laene tasuma võib hakata, kuid, nagu minu eelkõneleja seletas, ei ole see võimalik olnud. Ei ole võimalik olnud laene tasuma hakata vaatamata sellele, et mõnes maakohas võrdlemisi head viljasaagid olid. Üht aga näitab

minu arvates läinud aasta siiski selgesti, nimelt meie põllumajanduses peaks midagi selleks ette võetama, et kui siin vili hästi kasvab, vilja ka müüa saaks. Tänavune aasta näitab selgesti, et ka meie põllumajandus vajab kaitset, kui ei taheta, et see välja surema peab. Kui siin räägiti pikalt ja laialt sellest, et meie põllusaadused peaksid minema müügile turuhinnaga, siis tõepoolest jäi selgusetu, missugust turuhinda siin mõeldi. Minul on käepärast ühe õpetatud agronoomi kirjutis, kus tema näitab, mispärast õieti meil rukkiahind ilma turuhindadest palju madalam, ja näitab, et meil kodumaa turul ei ole niisugust hinda, nagu ilmaturul meie rukki eest makstakse. Kui vast öeldakse, et see on põllumeeste kogude mees, siis võin teie rahulduseks öelda, et see härra ei kuulu meie hulka, vaid teise poliitilise erakonda, et see härra on agronoom Ehrlich. Ta seletab, et eelnimetatud nähtuse põhjused peavad peituma mujal, kui praegusel korral väliturul hinnad palju kõrgemad on. Kirjutis on ilmunud 26. novembril, nii siis mitte väga kaua tagasi. Ta seletab, olen muretsenud andmeid ilmaturuhindade kohta, ja need on järgmised: Hamburgis noteeritakse Saksamaa oma rukist 182—184 riigimarka tonn, kaer — 184—186 rmk. tonn. Chicagos, Ameerikas, noteeriti rukist detsembrikuust peale $103\frac{1}{8}$ senti bushel, märtsis $107\frac{7}{8}$ senti bushel. Meie rahas teeb see välja ümmarguselt — rukkipuud 270 senti Hamburgis ja 255—280 senti Chicagos. Edasi ütleb ta, et vedu laevaga Hamburgist Tallinna maksab umbes 15—20 senti puudalt, mahalaadimine, raudteevedu sisemaale ja muud teised kulud teevad kokku vähemalt 30 senti puudalt, seega kõik veokulud kokku teeksid puudalt 50 senti.

Siit selgub, et Saksamaa rukki loomulik hind oleks meie turul vähemalt 320 marka puud. Seda seletab agronoom Ehrlich.

Edasi ütleb ta Ameerika rukki kohta, et see odavam ei tule, ja kui tahetakse selle hinnaga meie turul vilja müüa, milline see Ameerika turul on, siis peaks see hind siin olema 300 marga ümber puud. Vaadake, lugupeetud Riigikogu liikmed, kui rahaasjanduse komisjonis oli kõne all turuhind, tõsi küll, meie häälendasime viimaks, kui teised rühmad selle poole hakkasid kalduma, ka selle ettepaneku poolt, et aluseks võetaks praegusel korral viljahindade määramisel turuhind. Aga meie saime sellest asjast nõnda aru, nagu lugupeetud härra Põllutööminister siin juba seletas, et ei ole ometi mõõduandvad mõned Antsla või teise koha väikesed turud, sest nende turuhinnad on ikkagi kõikumavad, vaid seal peaksid suuremate keskkohtade turuhinnad olema aluseks, mille järgi meie vastuvõetava vilja hind peaks määratama.

Seepärast on ka arusaadav, mispärast sõjaväele kokkuvõetava vilja hinnad kõrgemad olid kui siseturul. Kui natuke suuremal hulgal vilja turule paisatakse, siis langevad hinnad. Agronoom Ehrlich seletab, et üheks peapõhjuseks, miks meie kodumaa turul hinnad langevad, on meie viljaturu korraldamatus. Kui häda käes, visatakse produtseerijate poolt turule niipalju vilja, kui on, vaatamata sellele, et mõnikord pärast osta tuleb. Sellest seisukohast on arusaadav, et enne jõulu, oktoobris ja novembris, viljahinnad kodumaa turul alati, ka varemalt, väga odavad on ja kevade poole märksa kõrgemad on olnud. On teada, et mõnes linnas niisugust juhust kaupmehed kasutavad, et sellega spekuloida, pärast suuri kasusid võtta suure hulga põllumeeste kulul, kes hädasunnil, turu korraldamatuse pärast on sunnitud nii halva hinnaga, alla omahinna, alla turuhinna oma saadusi müüma. Kui siin lugupeetud Riigikogu liikmed pahemalt poolt, härra Gustavson eeskätt, nagu etteheite meie rühmale tegi, et meie nõudvat rukki- ja teiste teraviljade tolle, siis pean avameelselt ütleva, et see on päris loomulik ja teisiti olla ei või. (V a h e l h ü ü e pahemalt poolt.) Meie arust on loomulik, et põllumajandusel peab kaitse olema. Ei saa ette kujutada olukorda, nagu praegu, kus isegi alla 200 marga on välismaalt vilja veetud, rukist nimelt. Kas loeme selle seisukoha õigeks, kui õigeks ei loeta seisukohta, et välismaalt tuuakse vabrikute ja tööstusesaadusi meie turule hinnaga allalaskmisega, dumpinguga, et meie tööstust surmata? Ka ei saa loomulikuks lugeda, et sedasama põllumajandusega tohib teha. Kui lubatav ei ole, et välismaa suurkapital surmaks meie tööstuse ja saadaks need tuhanded töölised lageda taeva alla, kes tööstustes töötavad, siis ei saa õigeks ja loomulikuks pidada, kui välismaa suurkapital meie turule paiskab vilja ja selle alla omahinna siia saadab, et meie põllumajandusele surmahoopi anda. Meie oleme ette heitnud endistele valitsustele, et siamaani väga vähe on hoolt kantud meie põllumajanduse eest. Nad on küll väga kergesti tähele pannud neid soove, mis tulnud tööstuse- ja eraringkondadelt, aga kurdiks jäänud neile tõsistele soovidele, mis tulnud põllumajanduslikudelt ringkondadelt. Võibolla, et sel alal suurt osa mängib see, et põllumajanduslikud ringkonnad nii hästi ei ole organiseeritud kui eelnimetatud, et seal isegi lahkarvamised valitsevad, et seal mõned tegelased enesele luusse ja lihasse löikavad, aga seal peaks riigivalitsemise tarkus ütleva, mis vaja teha. Meie tunnistame julgesti ja kindlasti, et meie praeguselt valitsuselt ootame, et ta maksma paneks viljatollid. Teisiti ei ole see võimalik. (V a h e l h ü ü e pahemalt poolt.) Jah, meie tunnistame seda

päris avameelselt ja leiame, et see on üks samm meie põllumajanduse kaitseks. Praegusel momendil, peab ütleva, on see hiljaks jäänud, nagu ka varem tähendati, sest põllusaadused on suuremalt osalt müüdud, viljakauplejad on varustatud suurte tagavaradega, ja väga võimalik, et tollitõstmisest praegusel korral kõigepealt kasu saaksid üksikud viljakauplejad. Seda ei taha ega soovi meie. Kui meie nõuame viljatolle, siis tuleksid need maksma panna siis, kui selleks paras aeg.

Kui siin härra Gustavson'i ja teiste poolt tähendati, et käesolev seaduseelnõu ei ole vajalik ja et oleks tarvilik käesolev seaduseelnõu kõrvale jätta ja laenude pikendamise teel abiks minna põllumajandusele, siis minu arusaamise järgi ei tohi üht teha ja teist tegemata jätta. On päris õigus, nagu tähendas härra Gustavson, et kõiki põllumehi ei aita käesolev seaduseelnõu, sest kõik põllumehed ei ole võtnud seemneviljalaenu. Muidugi ei ole neil seemneviljalaenu viljaga tasuda, aga võib päris kindlasti öelda, et kaugelt suurem jagu on neid, kes seemneviljalaenu võtnud, ja need tunnevad suurt abi sellest, kui neile võimalus antakse laenu tasuda viljaga. Ka mul on kokkupuutumist olnud nende ringkondadega, kes võtnud seemneviljalaenu. Näiteks on mul kõrva puutunud andmed Tahkurannast ja Orajõelt. Seal on väikesed kohakesed ja nende pidajad ütlevad, et meil on vilja müügiks, aga meie ei saa oma vilja kuskile panna, ei ole turgu. Seal oli päris korralik aasta, niipalju kui see Tahkuranna oludes üldse mõeldav on, aga isegi seal on viljaturu korraldamatus sünnitanud raskusi. Hiljaaegu käis minu pool üks lesknaine ja ütles, et ta on päris kimbus, kuskile ei saa vilja panna: nisu on mul hea kasvanud, samuti ka oder, aga ma ei tea, kuhu seda panna. Enne sain otre õllefabrikutele anda, aga nüüd on neil välismaa otra ostetud. Ka linnad söövad suuremalt osalt välismaa leiba.

Minu arusaamise järgi härra Gustavson veidi eksis, kui ta tähendas, et selle seaduse vastuvõtmisega meie teeksime hirmust ülekohut kehvematele kodanikkudele, kes leiba ostma peavad, ja kellel see oma põllul ei kasva.

Mina tuletaksin meelde, et suurem osa maalelavaid kodanikke meie kodumaa viljast ülalpidamist leiavad, sest kõigest 20% on rükist sisse veetud. See on niipalju, kui linnainimesed söövad, sest linnainimesed söövad võrdlemisi vähem leiba kui maal. Maal on leib aga pea söögiaine.

Kui lugu nõnda, siis võime öelda, et maa tuleb oma leivaviljaga läbi, ja peaasjalikult läheb sisseostetud vili linnadesse.

Kui on arvata, et maal ja ka linnas viljahinna tõusmise tagajärjel leib natuke kalli-

maks läheb, siis on sel kallinemisel siin päris loomulik alus.

Ei või tahta, et üht jagu kodanikke peaks toitma see põllumeeste klass, kes vilja müüb. Siin ei saa põllumehe suhtes teist seisukohta võtta, kui vabriku ja tööstuse suhteski. Kui vabrik ei suuda kodanikke katta ja varustada alla omahinna, siis ei saa ka nõuda, et põllumees peab alla omahinna neile leiba andma.

Mis puutub viljaandmissesse linnakodanikkudele, siis pean ütleva, et rahaasjanduse komisjonis on kõneldud palju selle üle, et loomulik ei ole vahekord terade, see on rukkij ja leiva vahel. Leivahind on märksa kõrgem kui rukkiahind. Enne sõda oli harilik nähtus, et leiva- ja rukkiahind olid peaaegu ühetaolised. Kui rukkipuudast maksti 1 rubla, siis oli leivanaela hind 2½ kopikat. Praegu on see vahekord ebaloomulik. Kui rukkinaelast makstakse 5 marka, siis on leivanaela hind paar marka kallim. Siin ei saa jätta tegemata etteheiteid neile ringkondadele, kes leivatartvitajad, et nad ei ole osanud asja korraldada kooperatiivide kaudu niimoodi, et niisuurt vahekasu ei võtaks. See vahekasu on tõesti suur, see ei ole normaalne, nagu see ette toodud rahaasjanduse komisjonis ja veel enam alamkomisjonides.

Kui vaadata neid väikseid vahemärkusi, siis on selge, et Riigikogu ei saa teisiti, kui peab selle seaduse ühel häälel vastu võtma. Ka härard sotsialistid peaksid selle seaduse poolt hääletama. Nad on alati toonitanud, et nad on tööliste kasude kaitsjad, kuidas võivad tööliste kasude kaitsjad käesoleval juhul ühel kõige suuremal tööstusel, see on põllumajapidamisel, jalad alt lüüa ja seega maatöölised abitusse seisukorda jätta.

Vaheaeg kl. 21.08 min. — kl. 21.31 min.

L. J o h a n s o n (stp): Austatud Riigikogu liikmed! Kuulates põllumeeste kogude rühma esindajate kõnesid, ei olnud alguses selge, mis sundis neid nii ägedale ja pikale tormijooksule selle seaduseelnõu juures, mis oleks vastu võetud palju lühema aja jooksul ja palju vähema jõukulutusega. (M. M a r t i n s o n, põl: Teie pärast. Miks Teie siis vastu räägite?) Rkl. Tonkman'i seletusest võis järeldada, et põhjuseks olid viljatollid: taheti siit kõnetoolilt viljatollidele pinda luua. Kuid rkl. Laarman'i kõne tõi juba selgust. Põhjus oli viljatollidest loobumine, kui järeldusi teha rkl. Laarman'i kõnest. Viljatollidest loobumine, misjuures sellel istungjärgul tulevad põllumeestel alla neelata naha- ja riidetolli mõrudad pillid. Sellest see kõva sõnaline halisemine, ma nimetaksin seda halisemiseks põllumeeste kogude ridadest. (J. S o o t s, põl: Mis „halisemine“

tähendab?) Põllumeeste kogud tunnevad strateegiat, neil on mitu kindralit, üks kindral istub just eesotsas. Ja just, tänu strateegiatundmisele, tulistati sotsialiste selleks, et taganemist viljatollidest varjata, sest viljatollid olevat rkl. Laarman'i seletuse järgi jäänud juba hiljaks. Nii et õieti taganemine pidi sündima kahe raskesuur-
tuki mürina all. Ja et taganemise põhjusi varjata, siis selleks kiidetakse viljatollide aseainet, vilja kokkuostu seadust, seda seadust, mille vastu põllumeeste kogud alles hiljuti enam kui jahedad olid, seadust, mille vastu ka üksikud valitsuseasutused olnud. Komisjonis seletas rkl. Loosalu, kes on ka koalitsiooni rühma esindaja, et seda seaduseelnõu ei olevat esitanud see ametkond, kes peab valvel olema põllumajanduse huvide eest, see on Põllutööministeerium, vaid Majanduseminister. Rkl. Loosalu oli väga kuri Põllutööministrile, kes hoidvat enese kõrvale ning jätvat selle töö teiste kaela.

Kui ühel ministril, see tähendab Põllutööministril, kes sääraates küsimustes kompetentne ja kes niisuguses küsimuses peaks oma seisukoha avaldama ja tooniandev olema, oli põhjust kõrvalehoidmiseks ja töö teiste selga ajamiseks, siis, minu härrad põllumeeste kogude liikmed, ärge lootke, et opositsioon võtab seda õige rahana. Seda raha ärge hakake liikvele panema päris õige rahana.

Kuulake, mis ühe koalitsiooni rühma juhi poolt nõuti. Minul on käes Riigikogu rahasjanduse komisjoni protokoll ja võin ette lugeda, mis seal öeldakse. See Riigikogu liige, kes juhatab ka rühma, kes on koalitsioonis ja kellel põllumajanduse huvid lähedal, ütles: „Ei ole selgust, mis selle eelnõu otstarve on.“ Ja edasi, ta nimetas seda vilja kokkuostu atavistlikuks operatsiooniks, mis ajast läinud, mis väga raske ja kulukas ja millest laenuvõtjatel liiga vähe kasu, eriti seal, kus rukkisaak ikalduse tagajärjel oli väike. Kui siiski täna siin on vaigitud, ja teine keel kuuldavale tuleb, siis on põhjus mitte selles, et nüüd on äratundmisele jõutud, et seadus otstarbekohane ja kasulik põllumeestele, vaid valitsus on esitanud kord ühe äbariku seaduse, see on omal ajal trooninõukogus — ma mõtlen trooninõukogu all koalitsiooni rühmade esindust, mis on kõrgem asutus kui Vabariigi Valitsus — õigeaks tunnustatud, ja nüüd valitsus oma prestiihi alalhoidmiseks nõuab seaduse vastuvõtmist. (R. P e n n o, as: Aga missugune esindus on?) Esindus on igast rühmast kaks või üks. (V a h e l h ü ü d e d.) Meie ajal ei olnud, mina ei tea varemast ajast niisuguseid kõrvalisi asutusi. Trooninõukogus on otsustatud, et see seadus tuleb vastu võtta, ja nüüd tuleb seda ka teha. Kui teie vaatate kõrvalt nende inimeste nägu-

sid, kes selle seaduse poolt peavad hääletama, siis on lausa näha, et nad seda vastumeelt teevad, ja et seda vastumeelsust põllumeeste enesete juures varjata, selleks ongi ka see kallaletung sotsialistidele, sotsialistidele, kes alles hiljuti teist niipalju head kõnelesid. Kui teie loete seda, mis koalitsiooni rühmade esindajad rahasjanduse komisjonis ütlesid, siis leiata rahvalt kaks lehekülge eitavat arvustust. Koalitsiooni rühmade poolt tehti ettepanek, selle seaduseelnõu arutamine katkestada ja anda see valitsusele tagasi. See ettepanek ei tulnud sotsialistide, vaid teie eneste, see tähendab valitsuse erakondade ridadest. (V a h e l h ü ü e.) Kui nüüd tulete siia ja katsute sotsialistidele kõik oma sajatused valada, siis tähendab see, et teie otsite nagu piksevarrast, et juhtida... Paremal poolt: Ega seda imeks ei ole panna, kui mõnikord vana arm sotsialistidele välja tuleb.) ...meie peame piksevarras olema, mis teie välgud vastu võtab. On näha, et need välgud muidu tabavad teisi, aga et ei taheta teistes esile kutsuda vastumürinat, seepärast tungite meile kallale. Ma arvan, kui oleksite hakanud kõnelema õigel aadressil, siis oleks seisukord täna sootu teiseks muutunud.

Nii siis näete, valitsuse vastav asutus ei ole tahtnud tunnustada seda seadust, ei ole seda esitanud ka Põllutööministeerium. Seda ütles rkl. Loosalu, ja ma usun teda. Teiseks, valitsuse rühmadelt enestelt on ettepanek, seaduseelnõu valitsusele tagasi anda, ja nüüd korraga tulevad sootu teised hääled kuuldavale.

Rkl. Tonkman hüüdis pateetiliselt: Nii kaua ei tervene põllumajandus, kuni ta vaesekslapseks jätate! — Kes siis on jätnud põllumajanduse vaesekslapseks? Teie olete suurem kodanlikkudest rühmadest, teie seda au eneselt võtta ei lase. (K. T o n k m a n, põl: Aidake teie kaasa ja oleme rääkinud!) Kas teie nüüd, kus teid on 70 inimest, vajate 25 pluss 5 abi? Tehke otsus ja viige läbi, nagu kõik olete läbi viinud. (R. P e n n o, as: Teie vaidlete vastu!) Meie vaidleme seal vastu, kus meie tõekspidamised sunnivad meid vastu vaidlema. Meie ei allu niisugustele asutustele, nagu teie.

Kes on siis jätnud vaesekslapseks meie põllumajanduse? Kes on andnud tööstusele niipalju soodustusi, nagu härra Tonkman ütleb, põllumeeste käest ja põllumeeste kulul? Eks ole ju need ministrid, kellele sajad korrad etteheiteid tehtud, kuulunud teie ridadesse. Sajad korrad on siit kõnetoolilt valgustatud küsimust, mispärast meie majanduseelu on ummikus, mispärast ei ole põllumajandus tarvilikult tõusnud ja mispärast on tööstusele ülearuseid laene antud. Eks teie ole ju põllumeeste otsekohesed, kutselised esindajad. Seda on ka asunikud, ja kokku olete suurem võim.

Ma arvan, et teie teises asutuses, mis kontrollib ja juhib valitsust ning Riigikogu, võiksire veelgi suurem võim olla. Kui teie ei saa ennast maksuma panna, siis ei ole see meie süü. Meie läheksime teile appi, aga meil ei ole võimalusi. (V a h e l h ü ü e põllumeeste kogude ridadest.) Ma saan aru, teie apelleerite meie poole, aga meie ei saa parata, meie oleme opositsioonis. (N a e r. — K. T o n k m a n, põl: Kas Teie vastu ei apelleeri!?)

See, mida härrad Tonkman ja Laarman ette kandsid, oli suur kaebus Põllutöoministri, valitsuse ja valitsuse kontrollasutuste ja peale selle teie eneste peale. Kui ütlete, et põllumajanduse huve ei ole küllalt silmas peetud, tuleks küsida, kas siis käesolev seadus kaotab vaeselapse seisukorra. Seda ei usu ei teie, ei vastav ministerium, ega valitsevad rühmad. Käesolev seaduseelnõu on vast põllumajanduslike alimientide seadus, mida teie ise maksate sunniviisil, sest alimiente makstakse harilikult ikka sunniviisil. Vastu tahtmist on tulnud põllumajanduslike alimiente südiilt kaitsma, ja see näitab, et teil on seal teised põhjused.

Teie süüdistate meie majandusepoliitikat ja agronome. Kes seda majandusepoliitikat on ajanud, seda olen ma öelnud, ja seda teie ka ei salga, et praegu on majandusepoliitika ja üldse terve Eesti riigi poliitika teie ja teie lähemate kaaslaste käes. Teie võite teha parandusi ja ette võtta seda, mida ise heaks arvate. Teie süüdistate ka agronome, kuid minu kohus ei ole agronome kaitsta, sest need on teie oma mehed. (K. T o n k m a n, põl: Agronome ei ole keegi süüdistanud.) Agronoomidest on palju räägitud, isegi valitsuse häälekandjas on ilmunud pikem artikkel nende kohta, kus öeldakse, et need ei täida oma ülesannet põllumajanduse ülesehitamise ja põllumajandusliku kultuuri tasapinnra tõstmise alal. Kes on need agronoomid? Need on teie oma inimesed, nemad kuuluvad teie valitsemisele. Praegu ei ole sääraseid agronome, välja arvatud mõned üksikud iseseisvad põllumehed, kes ei oleks vastava põllumajandusliku organisatsiooni või valitsuse teenistuses, ja niihästi põllumajanduslikud organisatsioonid kui ka valitsus on teie käes. Miks teie tulete nende vastu prokurörina esinema ja miks teie tahate, et meie peaksime hakkama kaitsma teie agronome, seda ülesannet meie endale ei võta. (J. S o o t s, põl: Härra Johanson, ega meie nende inimeste üle ei kaeba, aga süsteem on halb.) Rkl. Soots ütleb, süsteem, mida agronoomid praegu harrastavad, olevat halb, aga see on seda hullem, sest seda süsteemi peate ise vaatama ja enesele valima vastava süsteemi selleks, et agronoomid vastava süsteemi välja

arendaksid ja selle järgi käiksid ning seda süsteemi teostaksid.

Nii siis: asjata on olnud tänane rünnak ja see on ainult kõnelenud selle poolt, et käesolev seadus on aseaine ja see aseaine, millega tahtakse tühja kohta katta.

Meie, sotsialistid, pole kunagi eitanud põllumajanduse tõiseid tarvidusi, ja selle kohta, et meie neid eitanud oleksime, ei ole teil näiteid ette tuua olnud, ja ma ei usu, et teie seda ka edaspidi teha saaksite.

Teie leiate, härrad põllumeeste kogude rühma liikmed, liialt ühekülgse olema vedurite-tellimise kodumaalt ja vilja välismaalt toomise. Teie lasite vilja vedada välismaalt sel ajal, kui veduritetellimise kodumaale andsite, viimase muidugi meie nõusolekul, ka praeguse valitsuse päevil, ja ei ole siin kellelegi ette heita; kui on halvasti tehtud, sest siis vastutate ka teie selle eest. Teie aga süüdistate teisi. Teie olete ise põllumehed. Sissevedu sünnib seepärast, et vilja küllaliselt ei kasvatata. Siis on süüdi, kui arvate, et oleks võinud rohkem kasvatada, need, kes põllumajanduse poliitikat juhtinud ühes kõigi agronoomidega erandita. Kuidagi ei saa teie opositsioonile süüdi veeretada.

Et viljahinna tõstmine põllutöölilistele tulu tooks ja parandaks nende palgaolusid, see on alles väide, kuid kahjuks põhjendamata! Kui meil viljatollid maksmaks pannakse, tõstab see viljahinda, ja selle tagajärg on see, et põllutööliliste natuuras saadav palk väheneb. See on selge. (J. S o o t s, põl: Kus see väheneb!) Miks see ei vähene? Teie maksate palka osalt rahas, osalt natuuras, kui vili kallim, annate natuuras vähem. (K. T o n k m a n, põl: Noh, see on alles väide.) Jah, see on väide. (Hariduse- ja sotsiaalminister J. H ü n e r s o n: Kuidas ta siis nüüd vähem sööma hakkab?) Mitte vähem. Teie võtate põllutöölise palga rahas. Kas tööstusetöölise palk selle tagajärjel on tõusnud, et nahale ja riidele tollid pandud? (V a h e l h ü ü d e d. — M ü r a. — J u h a t a j a koputab haamriga.) Põllumajanduses on palgasuuruse hindamise aluseks raha, ja see rahasumma jääb endiseks, aga üks osa palgast tasutakse viljaga. Teie hindate aga vilja kõrgemalt kui seni, ja selle tulemus on, et põllutöölised, popsid ja väikekoharentnikud saavad rohkem nälga tunda kui praegu. Nad peavad vilja ostma, ja selle palga eest, mis neile makstakse töö eest, saavad nad vähem vilja osta kui praegu. Nii ärge kõnelege siin põllutööliliste huvidest.

Edasi tuuakse ette, et talusid müüakse maha. Müüakse maha, seda teame ka meie, sest neile on oksjonid kaela tulemas, küllalt on oksjonikuulutusi ajalehtedes. Kes selles süüdi, et need maha müüakse? Tooge ette süüdlased

ja põhjused, mispärast seda tehakse. Võibolla siis saadakse ära hoida, et edaspidi see nähtus nii massiline ei ole kui praegu. Süüdi on kahtlemata need ringkonnad, kes oleksid pidanud eriti tähelepanu pöörama põllumajanduse huvidele, kes aga seda mingisugustel kaalutlustel või asjaoludel seni küllaliselt teinud ei ole. (Aruandja J. F u k s'i vahelhüüe.) Siin aruandja ütleb, et süüdi on rööpaseadjad. Muidugi, ta tahab öelda, et rööpaseadjad oleme meie, sotsialistid, seda võis järeldada härra Tonkman'i ja härra Laarman'i seletustest, aga alati ei ole süüdi rööpaseadjad.

Põllumeeste esindajad arvavad, et kui viljahindu tõstetakse, siis viljaturg hakkab ka liikuma? Noh, liikuma hakkab see küll, see on selge, kuid kas see liikumine kaotab põllumajandusliku kriisi ja selle põhjused, see on teine küsimus. Põllumajanduse kriisi üheks põhjuseks käesoleval ajal tuuakse muu seas just nälgiv rahvas, nälgiv linn eeskätt, nälgiv alev ja nälgiv alevik. Sellele on näidanud terve rida teadusemehi, et rahva ostujõud on liiga väike, ja seepärast on antud korral abinõu, mis aitab kõrvaldada põllumajanduse kriisi, rahva ostujõu tõstmine. Tõstke tööpalku, ja inimesed saavad endid paremini toita. Ka siis hakkab viljaturg liikuma selles suhtes, et inimesed ostavad kodumaal rohkem vilja ja võivad endid paremini toita. (R. P e n n o, as: Ostavad saia.)

M. L a a r m a n (põl): Ma pean rkl. härra Johanson'ilt võtma tema illusiooni, mis tal näis olema nende sõnade järgi, mis ta avaldas, ja mida mina olevat öelnud, nimelt seega, et põllumeeste rühm olevat loobunud viljatollist, ja see tähendavat taganemist oma seniselt frondilt.

Ma pean kinnitama, et meie rühm ei ole mõelnud loobuda ei viljatollidest ega teistest kaitsetest, mida meie arusaamise järgi põllumajandus vajab, ja et meie neid nõudeid kindlamal kujul kaitseme ja edaspidi kaitsma saame. Nii et selles asjas on härra Johanson mööda lasknud märgist. (L. J o h a n s o n, stp: Mis seal kaitsta, pange rusikas lauale ja öelge, et viljatoll on siin!) Ma saan aru, et härra Johanson näeks, et meie igapäev rusikaid pörutades paar väikest kriisi teeksimise, aga meie oleme aru saanud, et meie rusikapörutamisetä, nagu eelkõneleja soovitas, ka hästi saame edasi. Minu arusaamise järgi on selle illusiooni võtmise härra Johanson'ilt kõige kardetavam, et meie rusikaga vastu lauda ei löhu ja et meie nii krimpsus nagu ei tee, nagu mõni arvab seda tarvis olema. (L. J o h a n s o n, stp: Teil on eht ingli nagu peas praegu, jõuluingel!) Ma ei taha iluduses võistelda, ja seda ei soovitaks ka Teile teha, härra Johanson, sest meil kummalgi ei ole ilusad näod. (N a e r.) Kui näitusele

läheksime, ma ei usu, et meie seal kumbki hinnatud saaksime. (R. P e n n o, as: Kas korraldame üks „Päevalehe“ iludusevõistlus? — N a e r.)

Kui härra Gustavson ja härra Johanson teada soovivad, missugused need kaitseabinõud võiksid olla, mis meie oma põllumajandusele soovime, siis ütlen: kõik kaitseabinõud, mis keelavad, et välisvili meie vilja kodumaa turult eemale ei tõrju. Seda saab kätte mitmesuguste abinõudega, ja esimene abinõu selleks on tollid. Kui tähendatakse, et praegusel momendil ei saa tole maksma panna, siis on loomulik, et vaadatakse sellele, millal see soodne moment on. Praegu ei saa tole maksma panna juba seepärast, et ei ole vastavat seadust. Aga on veel teisi abinõusid, et meie vilja eemale ei tõrjutaks. Kõigepealt meie turu korraldamine. Meie turg on niivõrt korraldamata, et valitsus peaks siin midagi ette võtma. Seda saaks näiteks, kui maksma panna sundjahvatamine, kui kaitsevägele ostetaks vili välisturu hinnaga, kui lubataks seemneviljalaene tasuta viljaga, kui makstaks preemiaid j.n.e. Kõik need on abinõud, millega turgu võib korraldada, kus meie põllumajandus kaitstud võib saada ja peab saama.

Aruandja J. F u k s (lõpusõna): Härra Gustavson toonitas, et rahaasjanduse komisjonis olevat mina ühinenud tema ettepanekuga, et valitsus määraks kindlaks viljahinnad turuhindade alusel. (O. G u s t a v s o n, stp: Kas see ei olnud nii?) See on nii! Kuid need hinnad, mis valitsuse poolt kavatsatud määrata, ei lähe lahku neist hindadest, mis tõid ette Põllutöministeeriumi esindajad alamkomisjonis, nimelt, mis lähevad põllumajandusliku raamatupidamise talituse andmetel põllupidajail endil maksma rukkid, kaerad j.n.e. (O. G u s t a v s o n, stp: Aga miks siis valitsus turuhinna vastu on?) Ma ei ole valitsuse esindaja, ma ei tea seda. (V a h e l h ü ü d e d.)

J u h a t a j a: Härra aruandja, ma peatan Teid. Meil ei ole harilikult viisiks, et aruandjale tema seletuste puhul pikemaid vahelhüüeid tehtaks. Ma palun Riigikogu liikmeid seda arvestada, et aruandja on komisjoni aruandja.

Aruandja J. F u k s: Teiseks tõin komisjonis ka ette, et viljahinnad viimase „Kaubandus-tööstuskogja Teataja“ järgi on Tallinna börsikomitee poolt 1. detsembril noteeritud umbes samad. Edasi on siin ekslikult valgustatud selle 500.000-kroonilise eelkrediidi küsimust. Isegi mindi niikaugale, et töölispartei esindaja tegi täna ettepaneku töötatööliliste jõulukungiks see summa määrata, ja sotsialistid hääletasid selle poolt. Meie oleme kaugel sellest, et seda summat põllupidajatele kinkida.

Ja küsitav on, kas üldse ministeerium neid kulusid kannab. Kui kokkuvõetav vili üle antakse Kaitseministeeriumile, siis teame, et Kaitseministeeriumi keskmised hinnad on alati kõrgemad olnud, kui need, mida valitsus katvateb määrata. Kui vili kokku võetakse ja seisma jääb, siis on teada, et suvel viljahinnad tõusevad, ja küsitav on, kas siis valitsus kahju kannab.

Mis sellesse puutub, et põllupidajatelt on rukist ostetud kaitsevääle, siis mina olen kolm aastat kaitseministeeriumi eelarve-komisjonis olnud ja seal on alati toonitatud, et see on Riigikogu sooviavaldus, osta meie kodumaa vilja ja anda kodumaa tööstusele tellimisi. Seal on ka ette toodud, et selle ostmise tõttu on Kaitseministeerium umbes 5.000.000 senti aastas rohkem kulutanud, kuid siiski on Kaitseministeerium paremat vilja oma põllumeestelt saanud, kui ta seda oleks saanud välismaalt ostes. Teiselt poolt on ette toodud komisjonis, et seetõttu, et meie kodumaa tööstustelt nahka ja riidet ostetakse, lähevad need saadused Kaitseministeeriumile umbes 19.000.000 senti aastas kallimaks, ja need saadused ei ole ka igakord vastavad nende saaduste väärtusele välis- turult ostes. (M. J u h k a m, töer: Riie kindlasti oleks välisturul parem.) Teiste sõnades, tööstusele on antud suuremad soodustused. Mina ei hakka puudutama vedurite- tellimist. Siin on ka üles tõstetud viljatollide küsimus, kuid arvan, et see ei puuduta käesolevat seadust ja seepärast ei hakka sellest kõnelema. Siin on vaieldud selle seaduse vastu, kuid ei ole näidatud midagi radikaalset, mida peame ette võtma põllumajanduse parandamiseks. See seadus on samm sinna poole, kuhu peame püüdma, ja seepärast toetan selle seaduseelnõu I lugemisel vastuvõtmist.

Koosolek lõpeb kell 22.11 min.

Õige.

Koosoleku sekretär (allkiri).

Seaduseelnõu võetakse vastu I lugemisel kolmepäevalse vaheajaga I ja II lugemise vahel.

Koosolekut hakkab juhutama teine abiesimees **R. Penno**.

4. Genfis 3. novembril 1923. a. sõlmitud tollivormaliteetide lihtsustamise rahvusvahelise konventsiooniga ja protokolliga ühinemise kinnitamise seadus — III lugemisel.

Rahaasjanduse komisjoni aruandja M. P u n g.

Seaduseelnõu võetakse vastu paragrahvide viisi ja terve sisu korraga.

5. Valgete orjadega kauplemise vastu võitlemise rahvusvaheliste kokkulepetega ühinemise ja naiste ning lastega kauplemise vastu võitlemise rahvusvahelise konventsiooni kinnitamise seadus — III lugemisel.

Sotsiaalkomisjoni aruandja L. J o h a n s o n.

Seaduseelnõu võetakse vastu paragrahvide viisi ja terve sisu korraga.

6. Järgmise koosoleku määramine ja koosoleku lõpetamine.

Sekretär A. Schulbach'i ettepanekul otsustatakse: 1) pidada järgmine koosolek homme kell 10 (Päevakord vaata otsuste protokoll nr. 20, lisa nr. 5.); 2) lõpetada käesolev koosolek.

J u h a t a j a: Lõpetan koosoleku.

Kinnitan.

Koosoleku juhatajad (allkirjad).